

Maurits van Nassaus

Cort ende vvaerachtich Verhael

Van den Oorsprong, Begin, Voort-gang, ende Vyt-
comste der Nederlandtsche Beroerten
ende Oozloghen.

Vervatende

Meest alle de Aenslagen, Belegeringen, ende Victorien de
welcke God Almachtich/ dooz den Doozluhtigen

VVILHELM VAN NASSAV

PRINCE VAN ORAINGIEN, &C,

Ten dienste deser Landen verleent ende gegeven heeft.

Voort ende aleeer wy co-
mentotte beschrybin-
ge bande Dictozien de
welcke God almach-
tich de Ho. Mogende
Heeren Staten vande
geuniceerde Landen,
verleent ende gegeven
heeft / dooz de wijse
mannelike beleydinge
en daden / des hooch
geboozen Fursts Mauritz van Nassau, Capiteyn
en Gouverneur Generael vande selve Lande:
so sullen wy met de hulpe Godes tot een Inne-
leydinge der selver men ozien / ende tot ghe-
dachtenisse van onse naco melinghen / in het
corte verhalen ende beschryben / den wortel/
t begin/ende den oozsprong/van onse Vader-
landtsche langdurige beroerten Oozloghen/
hervolginghen/verwoestinghen/ myserien en
ellende: waer mede onse waerde boozouderen
soo vele jaeren besocht ende gefracst geweest
sijn. Waerinne een iegelijcken sal mogen lesen
ende verstaen/dooz wat swaere en ghewich-
tighe redenen onse booz-zaten ende Vrienden
genootsaecht/ jae ghedwongen gheweest zijn/
het swaert inde handen te nemen/omme haere
Privilegien / Vrij heden (haer van soo vele
Princen ende Szaven verleent/ ghegeven en-
de beswozen) Goederen/vrouwē/kinderen/ ja
eyghen lebens te beschermen/teghen de Bar-
barische onghewoerde overlasten/ openbare
ghewelden ende Tirannische heerschinghen/
vande Gouverneurs ende Stadhouders / de
welcke by den Keyser Karel de V. en Philips
de tweede dier name Coning van Spaingnen/
over dese nederlanden ghestelt en gesonden
waeren/omme sijne wjede en Bloedige Plac-
raten met ghewelt teghen alle recht ende re-
denente helyen inne voerē ende te doen onder-
houden. van welke onghewoerde regheringe
onse boozsaten eerst dickmael tot verscheyden
Tijden ende plaetsen met bidden ende smeec-
ken/ontlastinghe versocht ende ghebeden heb-
ben: maer siende dat sulcx alles te vergeefs
was/ ende int quade ghenomen werden, so zijn
sp eyntelicken naer dat sp sodanighen over-
last/ende verdzietich jac op haere vrije halsen

ende schouderen niet langher hebben konnen
drazghen/genootsaecht ende gedwonghen ge-
weest/haer selven/ en de haern met behooyliche
teghenweer te beschermen ende met ghewelt
de regeringhe vande boozmoemde Gouver-
neurs tegen te staen ende te verhinderen. Hoe
God almachtich sodanighe mannelike ende
Baraviersche Resolutien/ dooz sijnen crachtig-
ghen arm/ geseghent/gelepdet ende ghestiert
heeft/ (daer toegebruyckende de kloech moe-
dige manhafticheyt vande Prince van Oraing-
ien. Ho. Mo. sijne Broederen/ Neven/ kin-
deren ende bzienden/ en so vele wijt vermaer-
de Crijchshelden). Wat uytcomste hy ghe-
gheven heeft bewijzen ghenoech den teghen-
woozdigen Staet van onse landen/ ende Ste-
den/de welke wy hupden ten daghe onder
de wijse Kegeringhe vande Vaderen onse
Vaderlands noch sijn genietende: ende Gode
wil geven dat wy ende onse naecomelinghen
de selve noch langhe moghen gebruycken en-
de ghenieten/ tot sijner eeren ende welvaeren
vande landen / ende behoudenisse van onse
Vrouwen ende kinderen.

Onder alle Placcaten ofte Geboden/die van
de Keyserē/Coningen/Princen en Kegeerders
van eenighe Landen ofte Republijcquen/aen
haere ondersaten gegeven ofte geboden wer-
den/en sijnder geen/ die van haer meer beher-
ticht/verdedicht/verhindert en teghengestaen
werden/ dan die / de welke verbieden ofte
soecken te verhinderen de Oeffeninge van die
Religie/die by haer lieden eenmael aengenom-
men openbaerlicken beleden/ende gheoeffent
is. Ja aleeer sp vāde selve t' sp dooz dwang ofte
hervolginghen souden moeten afstaen ende
wijcken/so souden sp liever haer goet lijf ende
leben verliesen/ende te pande stellen/ dat sulc-
ke wetten naerkomen ende gehoozsamen/we-
tende datmen in sodanighe gheboden/meer
Gode dan de menschen moet ghchoozsamen.
Dat sulcx warachtich is/sal van ons in dese
beschrybinge volcometlicken bewesē werden
den/met het exempel vande inwoonderen des-
ser Nederlandtsche Proovintien ende onse ey-
ghen boozouderen/ de welke tot allen tijden
meer als enighe andere natien seer pberich
ende vierich gheweest sijn in haeren Gods-
dienst

Dooz wat
redenen de
nederlandse
ghedwongen
sijn geweest
t' swaert in
de hande
te nemen

Nederlandts
ders pberich
in haere
Religie

dienst ende Religie. Die altijt met grooten vlijt ende naerfticheydt de gheboden ende de weghen des Heeren (selfs inde alderdiepste dypsterniffen des Paus-doms) gefocht ende naer ghetracht hebben; daer toe ghebruyckende/hoorzende ende lesende de H. Schrifture/ de Schriften ende vermaninghen/van verschepden Gheleerde ende treffelike Mannen ghe-daen ende uytgegeven/als in Duytslandt by Martinus Luther, ende Nicolaes Storck, in Switserlandt by Vlicus Svinglius (de welcke aldereerst inde Jaeren 1521 ende 1522 openbaerlicken teghen des Paus a slaten ende de Bullen ghepedickt en geschreven hebben) uytgegeven zijn. Daer naer inden Jare 1555 heeft God tot Geneven verweckt ende uyt-gesonden Ioannes Favellus ende Petrus Vire-us, ende naer die verschepden andere geleerde mannen als Enghelen/Woden/dienaers ende voortplanters/ van sijn heyligh Euangelium/ om sijn uytvercozen te roepen/ende te onder-wijfen in sijn weghen ende gheboden. De Nederlanders dese haere schriften en ver-maningen ter herten nemende/soo ist geschiet datter dooz de crachtige werckinge des Heyligen Geestes vele ende verschepden Persoo-nen van alle staten ende conditien / alsoo ver-licht ende onderwefen sijn / dat sy inder daet gesien ende onderbonden hebben / dat zy luy-den by die vande Roomsche Kercke vanden rechten wech der Salicheyt (naer den welcken sy met alle vlijt ghesocht ende ghetracht hadden) afghelept waeren/ende aldus dooz den Heylighen Geest verlicht ende onderwe-sen wesende/hebben zy soo vele haer doenliche ende moghelicken was/ voorgenomen te vlic-den/af te wijcken ende tegen te staen de Ghe-boden vande Roomsche Kercke. Den Paus van Romen Clemens de VII met zijne Cardi-nalen en assistenten/kommende dit heldere licht des Euangelium in haere verblinde oogen niet verdzagen: wel wetende dat dooz tselve licht alle haere bedroch ende verlepdingen/ aenden dach ghebruyckende/ende gheopenbaert soude wer-den / ende metter tijt een generaelen af val van haere Kercken veroorzaecken. Soo heb-ben zy luyden met alle macht/ vlijt ende naer-fticheydt / zoo vele haer doenlichen was/op te hane gewect om dit voornemen der Euange-lischen ende voortgang des Euangelium te verhinderen/ende tegen te staen. Daer toe ge-bruyckende de macht ende de autoziteyt van verschepden Princen ende Potentaten (over-mits zy haer selven niet bestant noch machtich en kenden die Leeringe der Gherefozmerden die tot verschepden plaetsen geleert ende ghe-predickt werde / met het swaert des Heyligen Geestes ende der Heyliger Schrifture ter neder te slaen ende te overwinnen) de welke zy te dier tijden genoegsaem in haer ghewelt hadden: Insonderheyt gebuyckte zy hier toe de macht van Keeser Karel de V. (de welke in-den jaere 1515, X V. jaeren out wesende al-om inde Nederlande gehult werde tot XXX Grave der selver Landen / ende Jaden jaere 1520 in plaetse van sijn Grootvader Maximili-aen, Roomsche Coning tot Becken / en Roomsche Keeser tot Bononien gehult is) ende naer dien dat den Keeser seer religieus was/en de Kerc-ke van Romen grotelick toegedaen/zo heeft de Paus by hem zoo vele te weghen gebuyckte/dat hy inden jaere 1521/een Rijckdach tot Worms heeft doen beroepen ende beschijde / omme als

daer / Placcaten te vdonneren ende te maken waer dooz de Leere des Euangeliums/ zoude moghen t ondergebuyckte werden. D. Martinus Luther werdt opten selven Rijckdach ont bodde/ om sijn nieuwe Leere (soo zy seyde) uyt de H. Schrifture volcomentlijcken te bewijfen: de welke op vuygelepde ende versekeringe van sijn Persoon aldaer verschené is. En inde volle vergaderinghe/ sijn Leere ende schriften ver-de dicht ende staende ghehouden heeft. Maer desen niet tegenstaende zoo hebben zy Luther met alle sijnen aenhang ende eens ghesinden / verclaert ende veroordeelt vooz heretijcken ende ketters / ende haere schriften vooz scha-delijck ende verlepdelijck/ia dat die behoorden verbrant te werden/ op datter niemant meer mede verlept ofte bedroghen souden werden. Achtervolgende dit beslypt is tot Worms ge-maect ende gheordonneert het alder eerste Placcat/ tegen die vande Euangelische Re-ligie/ waer dooz naemaels heel dypsenden on-nosele menschen/gedoodet en omgebuyckte sijn/want in het selve Placcat wierden ter doot veroordeelt/ alle de gene die anders gelooffden dan de Roomsche Kercke dede; alle die eenige Boecken van Luther ofte andere Sectarisen Las, hadde, hoorde lesen, ofte wist datse iemant had-de: alle die iemanden vade Religie ofte eenighe Predicanten herbergen, verstack, wech hielp en niet aen en brachte. Desen alle werden ver-claert verbeurt te hebben Lijf ende goet/ ende gestraft te werden metten Diere: doch indien iemant vande mannen sijn Religie afging/ ende wederome totten schoot der Roomscher Kercken quam/ die zoude ghangen ofte met-ten swaerde gerecht/ ende de Vrouwen leve-de ghedolven werden. Was dit niet een heer-lijcke genade? wat naer de uytvoeringhe van dese Placcate gebuyckte is / getuygen genoegsaem alle die Martelaerboecké en ander Cro-nijcken. Den Keeser heeft dit Placcat/ alleen dooz Keeserlijcke macht/ sonder enich consent vande Staté vande Landen allom doen Pu-bliceren ende belast te onderhouden. En heeft daer naer is dit Bloedich Placcat noch tot verschepden tijden vernieut / gecontinueert en met eenighe Poincten vermeerdert / te weten Jnde jaere 1526/ 1529/ 1531/ 1540/ (de twee laetste met meer Bloet als met inct geschreven wesende) 1544/ 1546/ 1549/ ende 1550 / opten 29 dach van Aprilis / in welck Placcat de Keeser hem genoegsaem openbaerde dat hy van meninghe was dooz de Geestelijckheyt de Inquisitie/ in dese Landen in te voeren:en de des niet te min dooz de wereltlijcke macht sijnne wyede ende Bloedighe Placcaten te doen onderhouden: welke laetste vercondinge on-der de gemeenté groote opspreecke/ mozinge/ vzeese ende achterdencken veroorzaecht heeft: ende werde by eenighe Steden (insonderheyt by die van Antwerpen, wiens gantsche onder-gang aende onderhoudinghe der selver ghe-heelijken was hangende) seer groote swaeric-heden ghemaect / ende dat met goede rede-nen. Want uyt de onderhoudinghe der selver is ghebocht de gheheele ruine niet alleen vande Stadt Antwerpen, maer van alle de Nederlanden/ghelijck hier naer noch ghesep-tal werden. De saecken van dese Landen in sulcken ellendighen staet wesende/ sijn alsoo gheblevent tot opten jaere 1555. De Keeser-lijcke Mat. overmits sijnen eudderdom ende swachheyt voorgenomen hebbende naer

Keeser Ka-rel V. rijck-dach tot Worms als waer de eers-te Placcate tegen de re-ligie ghe-maect ende Luther ge-ordeelt wert

Cozt inhoud van het Placcat vande jaere 1521.

Placcat vande jaere 1550 becoort saecht groote mozinge onder de Nederlanden.

Antwerpen

Spain

Voortslach vade Paus Clemens tot vernies-tinge van het euange-lium.

Spangnete vertrecken/omme aldaer in ruste
 zijne resterende daghen over te brengen : ende
 zynen Staet ende Landen aen zyn soon Phi-
 lips de III (die te vozen inden jaere 1549 al-
 lomne in de Landen en Steden als toecomende
 de Prince gehult ende beswozen was) / op te
 dragen ende over te geben. Heeft om sulcx upt
 te voeren de Staten vande Landen op ten 25
 October binnen Brussel doen vergaderen; ende
 in hare tegenwoordicheyt/naer een voozgaen-
 de Oratie/ waer mede hy sijn afscheyt ghenom-
 men heeft van alle de Lande en Steden aldaer
 vergadert wesende/zynen Soon overgegeve al-
 le Recht ende actie die hy op te selve Landen
 was hebbende : haer gebiede ende sijnen Soon
 ende nieuwen Erf-Heere als getrouwe Vassa-
 le met alle behoerliche onderdanicheyt / voort
 aen te gehoozamen: en sijnen Soone vermaet
 met alle recht en billicheyt die te Regeren. Dit
 alles geschiet sijnde en Voortlof genomen heb-
 bende/is sijn k. Mat. upt de vergaderinge
 geschepde. Den Coning inde Regeringe deser
 Landen getreden wesende/ heeft de voozgaen-
 de Placcaten van sijn Vader/ tot verscheyden
 tijden vernieut en verswaert. En naer dien doe
 alle de oude Commissien by sijn Vader gegeve/
 moesten overgelevert en vernieut werden/ soo
 heeft den Bisschop van Utrecht Antonis Perre-
 nor, die naermaels Cardinael van Granvelle
 was de sake tot hinder en schaede vande vande
 Religie/also weten te bestiere dat in plaetse
 vander Inquisiteuren Secrete Commissien/ in
 December 1555/gemaecht werden opene brie-
 ven van Placcate/daer mede alle wethouders
 en Officieren belast werde/de Inquisiteurs in
 het upt voeren van hare laste en bevelen behul-
 peliche te wesen/ op pzbatie van hare Officieren
 en arbitrale straffe. Den last vade Inquisiteu-
 ren van date den 8 November 1555 was in het
 cozte dese: dat zy luyde tot coste van zijne Mat.
 soude Inquireren tegens alle heretijcke van her-
 waers over; dat alle geciteerde omme gerugenis-
 te geve, van wat qualiteyt die ware, de selve sul-
 len moeten presteren, ofte anders voor suspect ge-
 houden werden: die by twee getuyge heretijcken
 geconvinceert werdt, sal geapprehendeert ende
 daer tegens geprocedeert werden sonder figure
 van Proces in diligentie, ofte dat de Iudices ge-
 suspeteert souden werde &c. De Inquisiteurs
 hebben haeren last soo wel te wercke ghestelt/
 dat sy upt cracht der selver ende de Placcaten/
 ofte lieber upt Bitteren haet tegen die vande
 Religie eenige duyfende onnossele mensche van
 alle Staten/deur de handen der Weulen doen
 sterben/ haere goederen gheconfisqueert ende
 ghenomen hebben. Jae men hout voozsecker
 datter ten tijden van Keeser Karel de V. wel
 vijftich duyfent menschen om de belijdenisse
 des Evangeliums gedoodet zijn. Maer wat
 voozdeel den Keeser/den Coning/en den Paus
 van komen/met al die dooden ende ombrengen
 in dese Landen gedaen heeft/getuyge in over-
 vloet den tegenwozdigen staet deser Landen.
 Want onse voozouderen siende/dat men so vele
 eerliche/Godsalige menschen/ van goet ende
 leven beroofden/ alleen om dat sy anders ge-
 looffden als die vande Roomsche Kercke: soo
 sijn sy hier dooz ende dooz de Goddelicke Ins-
 piratien beweercht geworde haere Lere naer-
 der te onder brengen en te ondersoeken : waer
 deit dat geschiet is/dat God hare herte opene
 de/datter in plaetse va es die gedoodet werde
 Thien ia rkeer tegen opgestaen sijn. Ende men

heeft inder waerheyt bevonden dat het Bloet
 der Martelaren het saet der Kercke was. Om
 desen wasdom te verhinderen : de bloedighe
 Placcaten ten upersten te doen onderhouden:
 ende de Roomsche Religie staende te houden/
 heeft Pater Sonnius upt den name vande Gee-
 stelicheyt aede Coninckliche Mat. geremon-
 streert (cozts vooz sijn vertreck naer Spangne
 welck was opten 25 Augusti 1559.) dat
 het hochnodich was tot verdelginge der he-
 retijcken de Spaensche Inquisitie, met ghewelt
 te doen innevoeren/ ende om tselve te ghe-
 voechlicher te moghen doen/ vont hy van no-
 de inde Nederlanden eenighe nieuwe Bisschop-
 pen te doen Instellen. Wiens last soude we-
 sen/vlytich waer te nemē, dat de Nederlanders in-
 de Roomsche Religie, souden ghehouden ende
 onder wesen werden : dat alle de Pastoren onder
 haer sorterende, souden opschrijven alle de Pa-
 rochianen die onder haer wonachtich waeren,
 ende vlytich toe sien, ofse oock twee maal des
 jaers te Biechte ende ten Sacramente quamen,
 neenbevindende, die terstondt by den Bisschop
 aen te brenghen. Welcken Sonnij Raedt/ by
 t Hoff van Spangnen ende de Gheestelick-
 heyt goet ghevonden is / hem belastende
 naer Roomen te reysen ende upt den naeme
 vanden Coning acuden Paus Bullen daer
 van te versoeken/de welke hy opten 15 Mey
 1559. vanden Paus Paulus de IIII; ende
 daernaer vanden Paus Pius mede de IIII.
 op den 8 Marty 1560 vercreghen heeft.
 Waer inne den Coning toegelaeten werde in
 dese Landen te mogen opzichten ende instelle
 boven de 4 Bisdommen/die van outs waeren
 tot Camerick, Atrecht, Doornick ende Vtricht,
 noch XI maechde tsamen XVIII Bisdomme
 onder de welke soude wesen III aerts Bisdom-
 me en XV Suffragane: daer toe ordonneerde/
 de Incomens van verscheyden Abbdien/on-
 trent de Steden daer de Bisschoppen souden
 wonē gelegen wesende/ de welke jaerlicx inde
 aerts Bisdommen soude uptrejkhe tien en aen-
 de Suffragane ses duyfent gulde. de aert Bif-
 dommen ware Mechelen die t Hooft van alle
 de andere wesen soude/Cameric en Vtricht, on-
 der Mechelen sozterde VI Suffragane/te wete
 Antwerpen, Brugge, Gent, Ypre, Roermonde en
 Hertogenbosch, onder Cameric vier / Arras,
 St Omer, Namur, en Doornic, onder Vtricht vijf/
 Deventer, Groeninge, Haerlem, Leeuwaerden en
 Middelburch. De verkiefsinge van dese Bis-
 schoppen soude staen byden Coning/ ende de
 bevestiging byden Paus. Dooz desen Raet en
 de inboeringe der selver/sijn (eplaege) de Bloep
 ende nederlande in een elendigē en bedroeffde
 staet vervallen. De State vande Landen en de
 gemene Geestelicheyt / desen voozslach sijn.
 dede tegen hare Privilegie verstaede/syn seer
 onvredē geweest/en hebben met alle blit de
 selve verhindert en tegē gestae, dewyle sy wel
 merkten dat me dooz dien middel de Inquisi-
 tie (diemē met geweld niet en konde inbrengē)
 nu dooz desen middel wilden innevoeren / ge-
 licken sulcx upt de Bullē vande Bisschoppen
 ghenoechsaem af meten konde. Want elck
 Bisschop moest in zijne Cathedrale Kercke
 confereren neghen Prebenden / waer van de
 besitters van dien ghehouden waeren/de In-
 quisiteurs in haer werck te assisteren / ende
 twee vande selve moesten selfs Inquisiteurs
 zijn. De Bisschoppen van Luyck, Munster, Ca-
 meric en Vtricht, misgaders verschepde Abbdien
 hebben

Den Keeser
 geeft zyne
 regeringhe
 sijn Soon
 over inde
 jaer 1555.

Granvelle
 Opant van
 die vande
 Religie ver-
 voozsaecht
 veel quaets

Wast vande
 Inquisi-
 teurs.

Getal van
 martelaers
 ten tijden
 Karel V.

Sonnij
 vooznaech
 vande mat-
 we 256.
 schoppen

Bullen tot
 her opzichte
 der selver.
 Wace ende
 hoe veel

Verdeltinge
 en incomen
 vande Bis-
 schoppen.

De Staten
 ende Geeste-
 licheyt staet
 de Bisschops-
 pen, tegen

hebben haer ober de invoeringe bande nieuwe Bisschoppen aende drie Raden bande Lande grootelicr beclaecht / datmen haer Limiten/ Privilegiē en gerechticheden en incomstē socht te verminderē / etc. maer cregen seer luttel ge- hoorz. Cmeestēdeel vāde Stede daer die geoz- dineert warē opposeerde tegede invoeringe der selver. Die van Antwerpen vercrege by apostil- le vande Co. opten 3 Augusty 1563 naer vele moepten/datmēde invoeringe vande Bisschop- aldaer noch soude op schozten/om sekere rede- nē. De Heeren vande GuldeVliese, de Statē en de Steden allomme groote crachten en moep- ten ober het inboeren der Bisschoppē verhoor- rende/hebben metten anderen goet ghebonden iemanden te committeren/ om den Coning dese saecke ten vullen bekent te maecten ende hem te bidden / hier inne te willen voorszien. Ende hebben daer toe gecommiteert de Hee- re Floris van Montmorencij/ Heere van Mon- tigni, Ridder vande Gulden vliese: maer de selve is naer vele communicatien metten Co- ning ghehadt hebbende/met kleynen troost in augusto 1563 wederomme gekeert. In't Hoff vande Gouvernante de Hertoginne van Par- ma, is tusschen de Raden ende Graubelle/ seer grooten twist ende oneenicheydt/om verschep- den oorzsaecken ontstaen:want den eenen wil- de met alle strengicheypt/ en de andere (de aert der Nederlanderz best kennende) met soetic- heypt regeren. Den Cardinael bespottende ver- schepden Heeren haer noemende Jonge Sorten, Lutheranen, verquisters etc. Ende verwit- tichde de Con. Majest. alle t'ghene passerde ten archsten. Waerom de Heeren seer op hem verbittert warē/en de sake is so verre verlopen dat den Prince van Orangien de Grauen van Egmond, ende Horn den Cardinael byden Coning beclaecht hebben / ende in het leste met hem niet meer en wilden indē Raet sitten. De Regente om meerder swaricheydt te ver- hoeden sent haeren Secretaris Armenteros met alle de advisen naer den Coning. De sel- ve wederomme heerende/so vertreckt de Car- dinael uyt dese Landen naer Bozongnen / welck vertreck wel eenighe ruste veroorzsaec- te / maer niet geheelicken vermits hy noch te vele van sijne Cardinalisten achter liet / die vele onenicheden saepden ende verweeten on- der de drie Raden die den Coning voor zijn vertreck ingestelt hadde/ daer uyt veel quaetz tot verderf vande Landen gheresen is: want daer de leden metten andere niet en konnē ver- eenigen moct het lichaem schade lijden. En also om desen twist/ de invoeringe vāde Bisschop- pen/en verschepden andere swaricheden wille/ de Landen allomme meerder onruste te ver- wachtē was/ so hebben de Heeren vanden Raet van Staten ende de Regente goet gebondē en besloten/in het begin vāde jare 1565/den Gra- ve van Egmont in Spangnen by den Co. te seynden/ omme hem den Staet deser Landen volcomentlickē te vertoonen / ende te verfoec- ken nalatinge vande nieuwe Bisschoppen/op- schoztinge vande Inquisitie ende verfoetinge vande vrede Placcatē. Den Graue den Co- sulcr vertoont hebbende/heeft van hem wel een goet semblant/ vāste hope/ en groote toe seggē vercregen dat sijne Majest. sijn verfoeck en be- geerte soude naercomen/ende soude hem daer van alle bescheyt inder beste sozme naer seyn- dē: doch daer is seer weynich gevolcht. Maer daer wert by eenige gecommiteerde van sijne

Ma. een moderatie (die noch heel streng was) vande Placcaten heraeemt/ dewelcke evenwel den Coning dooz de Inquisiteurs/en die van- de Spaenschen Raet/de welcke opde Nederlā- den insonderheyt seer verbittert waren/ om dat sy ten tijden van het vertrecken des Co. naer Spangnen verfocht en vercregen hadden (hoe wel tegen sijn wille) dat alle de Spangnaerde uyt de Landen souden vertrecken: waer uyt men hout dat den eersten haet vande Span- gnaerden tegen de Lande/ eerst ontstaen is/ ge- lijck Pieter Borre in sijn Histozie int eerste Boec fol. 9/in lange verhaelt en bewijst. Heeft de sel- ve moderatie niet willen toe laten ofte appo- beren. Maer dese Raden hebben hem geraden met alle strengicheypt en rigeur voozt te gaen/ so om de consequentie/ als om het erēpel wille. ende seypden indien den Coning sijne Landen in ontsach ende vrede wilde houwen (God- loosen raet?) soo moest hy aldaer de Inquisi- tie inboeren / ende ten uystersten doen onder- houden / want dit was den eenighen middel omme het Landt van alle ketters en ketterien te supberen. Indien sy wederspannich waren/ so hadde sijne Majest. oorzsaecken/genoech om haer met macht ende geweld te dwyngen / in op een nieu dooz sijne Soldaten te doen Con- questeren/ ende daer van een nieu Coninryck (by sijne voozouderen soo dickwils gewenst en begeert) te maken/ ende die dan wetten te ge- ven naer sijn eyghen lust ende wel ghebalen. Cselve alsoo gewonnen hebbende eenige van de principaelste hoofden en voozstanders vā- de Gemeenten / ende verschepden andere / het hoofst voozde voeten te doen leggen: omme hier dooz ontsach en volcomen gehoozsaemhepdt te maecten. Wat den Coning daer naer dooz de uyt voeringe van desen Raedt vercreghen heeft/getuygen/den tegenwoozdighen staet van onse Landen. Den vooz verhaelden Raedt en dit helich besluyp/ heeft by den Coning so beete te wege gebzacht dat hy inde maēt December des jaers 1565/ aende Regente gheschreben heeft dat sy souden naer kommen de volgen- de drie pointen: Ten eersten/Dat zy alle de Placcaten by hem ende sijn vader opt stuck vande Religie ghemaect wese promptelic- ken soude doen onderhouden, ende in het min- ste geene veranderinghe maecten, maer ten uystersten doen executeren, want sijne Majest. verstont/ dat dooz de slappicheydt der Offi- cieren alle dit quaedt inde Nederlanden ver- oorzsaecht werden. Ten tweeden/ dat zy de In- quisiteurs souden bijsaen met alle behoorlicke hulpe, in het uytvoeren van haere lasten ende bevelen: overmits sulcx diende tot onderhou- dingē vande Roomsche Religie ende ruste des- ser Landen. Ten derden/datle de nieuwe Bis- schoppen soude helpen ende assisterē tot het in- voeren vande Decreten van het Concilium van Trenten, alsoo het selfde dienstelijcken was totte welbaert vande Geestelijckhepdt/ ende Staet deser Landen. De Gouvernante heeft dien volghende/ op den 8 December 1565 aen alle de Pro- vintien/aende Prince van Orangen, en op den 31 aen die van Antwerpen geschreben/en belast den wille vande Coning volcomentlickē te doen onderhouden. Den Prince ende de Ste- den van Zabandt/hebben haer vande inhout der selver Brieve so mondelickē / als schrifte- licken geexcuseert/en gesept sulcx niet te komē naerkomen: en haer aende Raet vā Zabandt

Montigny naer Span- gnen gesou- den aenden Coning van tweghen dese Bisschoppē

twist tus- schen Graubelle en de Raden

Egmonds teyst naer Spangnen by den Co- ning maer keert met kleynen troost

Bozszong vande eerste haet der Span- gnaerts te- ghen dese Landen

Spaenscher raet om de Landen toe vrede te bzē- ghen

ind die 16me dach

Laft vanden Coning aē- de Regente in Decem- ber 1565. daer uyt grooten op- coer ont- staet

oversulcr beclaecht/ ende bewesen dat sulcr tegen haere Privilegien was stryden/ en verfochtē daeromme naerder verclaringe/ moderatie ofte opschortinge vāde selve Ziebe. Dit selve werde noch by verscheyden Steden ende Provincie naegevolcht/ maer dedengans geen voozdeel/ want de Gouvernate/ socht haer op allerley manieren te persnaderen dat zy groot ongelijk hadde/ ja dat de Inquisitie inde Landen van Brabant alte tyden van Carel de V. geoeffent was. de gemeente dit schijve allomme verhozende/ waren daer over niet sonder groote redene seer bekommert/ en en spaerden noch gelt noch moeyte/ om in alle vergaderingen en Staten vziendē te hebben/ dooz wien sy seckerliken verstaen mochten/ watter beslot en ende geresolveert werde tot haer hinder en achterdeel. De Gouvernante met hare Raden/ omme de gemeente van Brabant eenichsins te bevredighen/ hebben opten 24 Martij 1566 schijftelijcken verclaert dat des Mat. meninghe niet en was die van Brabant mette Inquisitie te beswaeren, aenghesien die aldaer sedert den jare 1550 niet geweest en hadde datmē hare Privilegien volcomentlijcken souden onderhouden: datmē de Decreten van het Concilie van Trenten niet en soude inne voeren dat met restrictie &c. Waer over het volck zeer verblijt was. Die van Brabant verfochten hier vande Gouvernante besegelt heyt/ maer vercregen die om eenige redenen niet. Haer uytstellēde totte vergaderinghe der Staten/ die alrede beschreven was. In welke vergaderinghe gehandelt soude werde vā eenige moderatie vāde Placcaten/ dienende tot onderhoudinge vāde kroosche religie/ autoziteyt vande Coning/ en stellinghe vande Inlandtsche beroerte/ maer alsoo dit geen voozgang en hadde/ en dat de Edelen/ de Prelaten/ en de Gemeente over het geheele landt in roere waren/ so hebben eenige vande principaelste Edelen vande Lande tot verscheyden tyden en plaatsen eerst secretelijck daer naer openbare vergaderinghen metten anderen gehouden/ en geraet slaecht hoe sy alderbest de Gemeente souden mogen bevredigē onder tgebiedt van Co. honden/ en vande wrede Placcaten mogen ontlasten. En omme hier toe te beter te mogen gerakē/ so hebben sy epndelijcken een verbondt accoort ofte Compromis gemaeckt/ het welck sy omtrent de 400 sterck wesende (waer vande principaelste hoofden waren de Graben van Culenburch ende Berghe, Graef Lodewijck van Nassau, de Heere van Brederode etc.) gesamentlijcken ondertrekenent ende met Eede bevesticht hebben/ waerinne sy onder verscheyden ander saecken manderanderen beloofden/ te beletten dat de Inquisitie gheensins inde Landen souden inghevoert werden. Protesterende dat sy niet en souden aenvanghen teghen de cere Godes, hoocheydt des Conings, ofte sijne Staten, maer die naer alle haer vermoghen voort te staen, ende alle oproeren der gemeynten te wederstaē, tot verskeringhe van haer eygen leven &c. De Gouvernante ende haere Landen/ het concept vande Edelen verstaende/ zyn daer mede seer bekommert gheweest/ vermits zy vreesden dat het selve meerder onrust soude moghen veroorzacken/ ende dat te meer overmits dat ter soo vele quaede geruchten vande selve confederatie allomme ghestroopt wierden. Omme hier inne tijdelijcken te versien/ soo heeft zy by Zieben vande 1. 3. 4. 20/ 21 ende 23.

Marty alle de Heere vander Ordere; ende andere Raden by haer onthoden/ om met haer over dese saecke te beractslagen. De gheconfedereerde Edelen zyn in het begin van Appilis gesamentlijcken tot Brussel mede by den anderen gekomen/ ende hebben int Hoff vanden Grabe van Culenburch, vergaderinghe ghehouden: ende zyn opten 5 Appilis gaende 4 ende 4 achter den anderen ten Hobe ghekomen/ ende hebben aende Gouvernante, de welke metten Raedt van State de Ridderen vande Ordere, ende alle andere Raden vergadert was/ audiētie verfocht/ de welke haer terstont toegelaten werde. De Heere van Brederode uyt haer aller name het woort doende/ ende vooz aen tredende/ septe met eerbiedinge tot Gouvernate/ dat de oorsaecke die haer beweect hadde omme aldaer inde vergaderinghe te verschijnen, was omme aen haer te presenteren secker Requeste: haer grotelicken beklagende datmen haer beschuldicht hadde, van oproer inde Landen ende ongetrouwicheydt tegen den Coning, ootmoedelickē verfoeckēde dat hare beschuldigers genoemt, de saecke ondersochte en de schuldige gestraft werden. In hare requeste Remonstrēerden sy/ met wat vlyt en naersticheydt zy en hare voorlaten, tot allen tijden hare Princen en Heeren ge eert en gedient hadden, ende presenterden tselve noch voort te willen doen: dat zy wel verstondē dat sijne Mat. de Placcaten tegē die vande Religie gemaeckt hebbēde gefondeert waren opte goede Intentie vā zyn Heer Vader Carel de V; maer dat den tegenwoordigen tijt sulcx niet en konde lijden, over mits de selve alrede soo veel oproers ende moeyten onder de ghemee ten veroorsaecht hadde, ende te beduchten stont dat het gantsche Landt totten generalen afval vāde Co. Mat. soude komē te vervallē, en verseyden andere swaricheden meer. Ootmoedelicken verfoeckende dat de wrede Placcaten/ met advijs vande Staten/ mochten werden geabolieert ofte te minsten gemodereert/ en dat de inboeringe vāde Inquisitie op geschort soude werde/ ter tijt en wylē toe dat sijne Mat. hier vā genoegsaem soude onder recht wesen/ ende dooz synen wijsen raet hier inne versien. Protesterende dat zy den Co. en de Regenten gewaerschoudt hadden, voor soo vele haer en haerē Eede aenging: haer voor God ende de werelt ontschuldigende, dat sy in het minste geē oorsaecke gegeven hadden, tot eenigen oproer, ofte andere moeyten, de welke door de Ghemeynten, door weyeringhe van haer redelick verfoeck, souden mogen te wege gebracht werden. De Regente dese requeste ontfangen hebbende gaf haer tot antwoorde/ dat zy die mette Heere aldaer vergadert wesende zoude oversien/ ende haer apostille daer op geven. De Edelen vertroocken wesende heeft den Heere van Barlamont (somen sept) omme de Regente onbezeest te maecken/ teghen haer ende die vande Rade ghesepst/ dat zy luyden maer een hoop Geusen, (dat is sielten ende rabauwen waeren) ende datmen om haerē wille tgebodt vande Coning Mat. niet en behoorde op te schorten. Als sy luyden dit dooz eenige secreete vzienden verstaē hadden/ sepden zy datse haer niet en schaemde Geusen/ ofte Bedelaers vooz des Conings dienst ende den welvaert der Landen genaemt te werden. Ende van die tijt aff werden de gheconfedereerde Edelen en die het met haer hieldē altijts Geusen genaemt/ en sy cleden haer en hare dienaers/ met grauwe klederen/ aen haer hoeden

Confederatie vande Edelen.

Die van Brabant toeghesepmette Inquisitie niet te besware.

Confederatie vande Edelen.

de Edelen geben des quelle over aende gesente.

Brederode verclaert inden haer de Intentie vāde Edelen.

antwoorde vande Regente op de Requeste.

antwoorde vande Regente op de Requeste.

Opzong vāde naem Geusen.

goeden Bedelaers nappē hangende/ en eenige
 droegen goudmedaille/opte eene sijde met des
 Co. beelt/ en opte ander twee handē inde an-
 derē vooz eē Bedelsack houdende/gemunt we-
 sende/met dese de vise dē Co. in als getrou tot tē
 Bedelsack toe de Reghente heeft des anderen
 daechs met advis vā hare Radē vooz apostille
 gegeven/dat zy haer begeeren gesien hebbende
 geresolueert was/ die te sepnde aēde Co. Mat.
 ende haer upterste beste wilde doen/ om den
 Co. te bewege dat hy haer verfoeck wilde naer
 komē: maer de Placcatē ofte de Inquisitie ge-
 helicken op te schozten/ en was in hare macht
 ende vermogen niet/ maer stont alleen tot dis-
 positie vanden Co. niet te min om haer goede
 affectie te betonen/soude zy alle de Officier en
 belasten op groote penen en straffen/ dat hem
 een pegelickē tegendie vande Religie/ soo dis-
 cretelicken dzagen soude/ dat niemandt met
 goede redenen daer over te klagen hadde etc.
 de geconfedereerde Edelen met sulcke schoone
 beloften niet wel te vzedē wese/ sijn optē 8
 Aprilis andermael ten Hobe gekomē/ audien-
 tie vercregen hebbende/ bedanckte de Regente
 vooz hare eoyte expeditie/ en apostille op haer
 Requeste/ maer datse tot ruste vande Landen
 wel gewent hadden/ dat die wat vzeder ende
 beschepdelicker ghestelt geweest hadde. Maer
 verstaende dat sy alsulcke macht niet en had-
 de/ soo vaden sy haer/ dat sy haere beloften
 wilde naercomen/ ende de Officiers belasten
 tot stilstant/ ende opschorsinge vande Placca-
 ten ende d' Inquisitie/ ter tijt en wijlen toe dat
 by sijne Mat. anders soude geordonneert wer-
 den/waer op de Regente antwoorde/ dat sy
 hoopte sulcke ozdere te stelle/ datter geen schan-
 dael ofte discorde toe comen soude/ ofte ten
 waerde dat die van haere sijde veroozsaecht
 werde. Ende sy heeft dien volgende opten 9.
 aprilis 1565 aen alle Officiers doen schry-
 ven tgene sy de Edelen beloost hadde. En hier
 mede zijn de geconfedereerde Edelen met alle
 stillichepdt geschepden ende vertrocken/vaste-
 licken betrouwende op te beloften aen haer
 gedaen. De Regente met advis vande Ra-
 den besloten/den Marquis van Bergen ende den
 Heere van Montigni beyde Heeren vande gul-
 den Vliese/naer Spangnien te sepnden/omme
 den Co. volcomentlicken/ alle het verloop en
 den staet deser Landen bekeht te maken ende
 hem te bidden/ de Nederlanderē wat te wille
 te gemoet gaen/ende de vrede Placcaten mo-
 dererē. Want zy wisten dat den Co. om de ver-
 gaderinge der Edelē seer vergramt was/ ober-
 midts datter eenige van hare Vianden sulcx
 aenden Coning ten quaetsten overgeschreven
 hadden. De Gecommitteerden in Spangnien
 gekomen wese/ hebbe sijne Mat. haren last
 ontdeckt ende te kennen gegeven/verfoeckende
 abolitie vade Inquisitie en Pardoē Generael/
 verclarēde hoe nodich sijne Mat. tegenwooz-
 dichepdt inde Landen van noode was/ om die
 selfs te stillen ende te bezedigen etc. Den Co-
 ninck heeft haer int begin wel goet onthael
 gedaen/ende schoon semblant gheroont/ maer
 hy heeft dooz de sijne dese saecke alsoo weten
 te leyden ende te stieren/ dat sy in het minste
 niet en konden segghen/ doen/ ofte naer bene-
 den schryven/ ofte hem is sulcx alles bekent
 gheweest. Ende haer in het Hoff soo langhe
 opgehouden met goede hope/ tot dat ten
 laetsten de Heere den Marquis van Berghen
 (niet sonder groote suspitie vande Spaensche

Dijgen gegeten te hebben) opten 21 Mey 1567
 ghestorben is. Ende den Baron van Mon-
 tigni is daer naer ghevangen ghenomen ende
 aldaer dooz de handē van Justitie met eenige
 andere Heeren onthalt. Dit was het dzou-
 vich eynde van dese twee ghetrouwe Heeren/
 ende voozstanders vande gerechticheden des-
 ser Landen. De uytzendinghe vande vooz-
 verhaelde Vrieten vande Reghente heeft de
 Ghemeente enichsins wederomme bezedichte
 ende tot ruste ghebracht/ ende alle voozgaen-
 de mozringen doen ophouden/ een peghelick
 schicte hem met alle onderdanichepdt tot zjn
 handtwerck ende neringhe: maer by die van
 de Religie bleef alleen een achterdencken (en-
 de dat niet te vergeefs) dat dit niet langhe
 dupren soude/ende op een anderen grondt lache
 twijfelende dat sijne Mat. selve niet en soude
 willen apzoberen/ ofte dat ten minsten sijnen
 Raedt ende eenighe nijdighe menschen sulcx
 in allerley manieren soudē soeckē te verhin-
 derē: ghelijckde uytcomste oock bewesen heeft.
 Mat als alle de Landen dooz groote hope ge-
 geven was/ dat de Staten Ghenerael soudē
 vergaderen/ en mette Regente concipieren so-
 danige wetten ende Ordonnantien opt stuck
 vande Religie/ dat men vooztaen die in stillic-
 heyt sonder becroon vande Inquisitie soude
 mogen Offenē/ waer naer elck een seer ver-
 langde: soo is dese hope seer haest verandert in
 doofshepdt: obermidts de Gemeente ontwaer
 werde/ datmen ten Hobe secretelicken hadde
 geraemt eenige moderatie (de welke nochtans
 heel streng was) vande Placcaten/ ende dat-
 men die aende Coning gesonden hadde: en dat
 in plaetse vande generale Statē te vergaderē/
 achtervolgende tverfoeck vande Edelen: eeni-
 ge gepzactiseert hadden/ de moderatie niet de
 Generale maer eenige particuliere vadiē sou-
 de voozhouden/ ende dooz die verfoecken in te
 hoeren: gelijk oock geschiet is. Dooz welke
 handelingen de verbitteringen/ mozringen en
 t' misvertrouwen der Gemeente allomme seer
 gewassen en toe genomen hebben: naer die dat
 sy hier dooz claerlickensagen dat de meninghe
 vande Regēte was dooz Inductie vade Hee-
 ren vande Gzden die zy hier en daer aēde Pro-
 vintien gesonden hadde/ de selve moderatiē te
 doen inboerē en inwilligen. Dit wantrouwen
 heeft noch aldermeest toegenomen om dat zy
 sagen dat het beroepen vande dese particuliere
 Statē/ met so wepnig bypheypt geschiede/ dat-
 ter alleē eenige uyt gekipt en geroepen werde
 en andere die daer behoozden achterliet en ee-
 nige inde vergaderinge gekomen wese/ de-
 de uytgaen: insonderhepdt datmen haer ont-
 nam de tijt en bypichepdt/omme daer op met-
 te Raden en Doetschappen te mogen beradē.
 Also dat een iegelic (en dat met goede redenen)
 tgene also by de Staten besloten werde/ alleen
 vooz een gedwongen consent hielden. Dit vier
 van wantrouwen werde noch aldermeest ont-
 steecken/ dooz dien datme verstont dat de Re-
 gente dese moderatie socht in te voeren in die
 Provintien/ die de minste bypheyden hadden/ en
 de Inquisitie meest subiect geblevē warē/ en
 daeromme die alderminst doozsten tegenspreec-
 ken: maer die van Brabandt, Vlaenderen, Hol-
 landt, Zeelandt, etc. die lietmen ongeropē/ ober-
 mits die aldermeest gepziviligeert waren/ en
 tot allen tijden meer vooz haer bypheyden ghe-
 spzoocken hadden. De Ghemeente gaven al-
 lomme ghenoechsaem dooz het schryven ende
 uyt.

etwede ant-
woorde vā
de Regente

den Mar-
quis van
Bergen en-
de Monti-
gny in
Spangnien
ghesonden/
heer opnde.

de Regente
concipteert
eenige mo-
deratie
opte Placc-
aten.

grote moz-
zinge onder
de gemeen-
ten ende re-
den waer,
omme.

Dasquillen
eegē be mo-
deratie

uytgeven van verscheyden Boeckens ende
Dasquillen te liennen/ want iust ende begeerte
sy totte moderatie hadden/ seggende/ dat die
niet beter en was als de Placcaten selve, dat de
Inquisitie onder de selve in haer gheheel bleeff,
ende in plaetse van Moderatie met recht moor-
deratie mocht genoemt werden. Ja dat desen
voorzach alleen vande Cardinalisten te we-
ten Granvelle, Viglius, Morillon ende den
Deecken van Ronfen ghepactiseert ende be-
sloten was/ om het Landt te ontrusten ende
gheheel in bloet te stellen/ ende verscheyden
ander swaricheden meer / die tot opzoer ende
Seditie streckten. Welck schryben men met
geen Placcaten ofte verboden en conde doen
ophoude ende cesserē. In sonna doort wep-
geren vande vergaderinge der Staten Gene-
rael/ wesende de eenige remedie omde trou-
bleu te stillen / ende dat sy in het minsten
niet van haere belooffde verbeteringe en ver-
namen / begonden alle de oude murmurationen/
verbitteringhen ende opzoeren die te vooren
opt geweest hadden/wederomme te ontsteec-
ken/te vernieuwen ende veel crachtigher te
honden; ende opentlick siende datmen alle
middelen socht omme haer onder de slavernije
vande Placcaten ende de Inquisitie te hou-
den: soo hebben sy luyden als desperate / ende
sonder eenighe hope van te konnen verlost te
werden/ van sodanige onverdzaechlicken joc/
besloten ende gherefolbeert / openbaerlicken
voorz alle de werelt hare Religie te openbaren/
te predickē te belijden en hare Predicacien ende
vergaderinghen/ die sy tot noch toe by nacht
ende ontijden in het verbozghen dooz dwang
ghehouden hadden/ nu voortaen by daghe in
het openbaer te doen. Het welck alsoo ghe-
schiet is/ ende sijn opentlicken met groote me-
nichten/ eerst in Bosschen / ende Velden, maer
cozt daernaer in eenige Dorpen naer de Pre-
dicacien gegaen ende die met groote hreuchde
ende aenghenaemhepdt ghehoort. De eerste
die sulcx bestonden te doen waeren die van
West-Vlaenderen, maer werde terstont by die
van Walflandt, Brabandt, en andere Provin-
tie gebolcht. Dreesende dat haere vergaderinghe
verstoot / ofte haere Predicanten of andere
Dienaers ghevanghen ghenomen mochten
werden/ so sijn sy eerst met cozt/ ende daer naer
met lang gheweer naer de selve Predicacien
gegaen/ om haer daer mede tegen alle geweld
te mogen beschermen. Ende al hoe wel dat de
Regente sodanighe Predicacien op allerley
manieren heeft soecken te verhinderen / soo is
het alles te vergeeffs geweest/ overmits dat
de selve hoe langer hoe meerder toeghenomen
ende aengewassen sijn. Want de Gemeenten
cregen doen enen grootere haet ende herbitte-
ringe tegē de gene die de ruste der landen ver-
hinderen/ ende tegen stonden. En te meer over-
mits dat de Regente (al hoe wel die beloofte
hadde datmen niemant meer om de Religie
verholgen soude tot sy naerder antwoorde en
advys vanden Con. Majest. ontfangen hadde)
inde maent Aprilis seker Placcaet uyt geson-
den/ ende op eenige plaetsen niet sonder groot
perijckel ende moeyten doen Publiceren heeft/
dat alle Ballingen ende ghebannen personen
terstont souden vertrecken, op pene van gevan-
gen, ende sonder gratie ghestraft te werden vol-
gende den titule van haren Ban, d' Officiers wel
expresselicken belastende, (op pene van aen
haer selfs te verhalen,) haer mandaet te achter-

volghen ende int werck te stellen. Welck ver-
bodt de Edele ende onedele seer ontvoert ende
ghealtereert heeft/ vastelicken gelovende dat-
men int minste niet en soude onderhouden
ofte naercomen tegene aen haer so vastelicken
beloofte was. Wat sy sagen dien volgende ver-
scheyden personen van alle qualiteyten hier
ende daer appzehenderen ende vangen / jae
al waeren sy by bonnisse niet gebannen/ maer
in absentie alleenlicken gheproclameert ofte
om der Religie ende vervolginge wille ghenoe-
teert. Dooz welke daet de gheconfedereerde
Edele hem lieten dunckē dat sy grootelicken
veronghelijck worden / ende haer daeromme
beclaechden aende Regente hermanende haer
vande volbzenginghe van haere belofte tot
opshorten vande Placcaeten; maer te ver-
geeffs/ waer uyt den ghemeenen man lichtelic-
ken konden af meten dat de vergaderinghe
van de geconfedereerde Edele ten Hobe qua-
licken genomen was: vermits datmen de sel-
ve int particulier hier ende daer/ alwaer sulcx
eenichsins te passe mochte komen / alle hinder
en schade diemē kondezocht te wege te bzengē.
Waer uyt sy gesamentlicken mochten beslyp-
ten/ datmen niet veel goets met haer voorge-
nomen hadde / ende dat sy voort aen op haer
hoede moesten wesen ende toefien dat sy niet
gelijckelicken t' onderghebzacht wierden. In-
sonderhepdt om dat de Zieben vanden Con.
Mat. den 6 Mey 1566 uyt Madril aen som-
mighē Steden gheschreven / mede daer toe
schenē te loyen en den Lande noch seer klepne
hope van eenige ontlastinge waren gevende.
De openbaere Predicacien als te vooren ge-
sept is daghelic meer ende meer toenemende/
so heeftmen onder meer andere Steden epnde-
licken inden maet Juny anno 1566/ een vieren-
deel mijls buyten Antwerpen op een belt (ge-
noemt Claer, gelegen by Borgerhout) beginnen
te Predicken/ eerst sonder wapenen/ maer ge-
dreycht sijnde by den Drossaert van Zabandt/
soo hebben sy de toeganghen van het Delt tot
haere verskeringe met wagen en wacht beset.
Die van Antwerpen hebben dit met alle mid-
delen soecken te beletten ende te verhinderen/
maer siende dat tselve te vergeeffs was/ so heb-
ben sy sulcx terstont de Regente veradverteert
ende verfocht dat sy hier in wilde versien/ ende
met haer Hofgesinde aldaer komen resideren/
op hope dat sy dooz haere tegenwozdichepdt
den vooztganc der selver mocht verhinderen;
de Regente sont uyt den name vanden Coning
aen die van Antwerpen een straff Placcaet va-
date den 26 Juny/ maer tselve heeft niet veel
goets te wege gebzacht. Want op ten 3 July
hebben de gereformeerde wijck Meesters van
Antwerpen uyt den namen vande Bozgheren
die de Religie toegedaen waeren/ een request
ghelevert aende Magistraet van Antwerpen,
waer by sy luyden verfochten datmen hier om
alle opzoer en moeyten te verhinderen / soude
toelaten binnen de Stadt te mogen Predickē.
Die van Antwerpen seyndet selve request aen-
de Regente ende versoeken andermael hare
hoemste aldaer/ sy wepghert te komen / doch
seynt aldaer tot Gouverneur den Prince van
Orangnen die haer Burch-Grave was ende
met de Stadt/ ende de Stadt met hem in Ede
verplicht waren / verhopende dat dooz sijne
belepdinge de begonnē beroerten soude mogen
gestilt werde. Den Prince is de July 13 bin-
nen Antwerpen gekomen/ den Heere van Bre-
derode

Openbare
Predicacien
hoe en waer
begonnen

Openbare
Predicacien
hoe en waer
begonnen

Placcaet te-
ghen de Bal-
linghen

Predicacien
buptē Ant-
werpen

Die van
Antwerpen
versoekē te
Predicken
inde Staet

Orangien
komt binnē
Antwerpen
om de Boz-
gers te be-
ziedigen.

derrode ende verscheyden vanden Adel ende andere Burgeren hem inde Stadt gelepden: de/so heeft de gemeente seer sterck geroepen vucles Geux, maer den Prince bestrafte haer/ seggende dat sulckx niet wel genomen soude werden byde Regente ende dat haer sulckx noch berouwen soude. Hy heeft de Magistraet ende de andere lieden der Stede doen vergaederen/ende syn last vande Regente voozghestelt/ende onder vondt dat dit ruuoer aldermeest synen oozsprong ghenomen hadde uyt misvertrouwen dat de Gemeente de Magistraet/noch de Magistraet de Gemeente/ insonderhepdt die vande Religie niet en betroude/maer Dreesden bezoghen te werden. Den Prince socht op allerley manieren het misvertrouwen van beyde de syden te weren ende wech te nemen/ die vande gereformeerde Religie / die andermael versochten om inde Stadt te Predickē heeft hy met soeticheyt gesocht beweegen totte aflegginghe vande wapenen/ende provisioneel op schozten vande Predicacien/twelck hy vercreghen soude hebben ten waer dat sulcx verhindert gheweest waer dooz vele ende verscheyden gheruchten van toerustinghe van oozloghen die by de Regente tot verschepde plaetsen gedaen werden. Waer dooz sy te meer in haer mistrouwe ende vzeese ghesterckte sijn. De geconfedereerde Edelen/dese beroerten allomme inde Landen siende ende hoozende/ende besozghende dat de selve tot meerder quaet noch mochten kome te verballen/overmits datter geen verbeteringe voozhanden was/maer datmē noch met strenge Placcaten sonder consent vande Staten/de gemeenten dagelick socht te beswaren ende te tergen/datmen haer de gedaen besloten niet en hielt. En haer goet booznemen ten archsten was dupdende / ende verdzajden: so hebben sy wederome een tsamen komste bescheyden tot S. Truyen/waer dooz die vande Hove seer beladen waren/vzeesende dat het selfe tot meerder op roer soude mogen streckē. De Regente versocht aende Edelē dat sy wilde In communicatie tredē met eenige gedeputeerde van hare twegē/sont van hare syde/tot Duffel den 18 Augusti den Prince van Orangen en den Grave van Egmont/ en dede haer aenseggen vele en verscheyden dingen tot haer ontschuldunge/insonderhepdt dat sy den Co. hehoorzde te betrouwen/die noyt geen Tyrannie geoeffent en hadde/maer seer garen alle tgene gepasseert was vergeven souden/ dat sy tot haer voozdeel aen hem alrede geschzevē hadde etc. De gedeputeerde vande Edelē hebben op haer versoek schriftelic van stuck tot stuck geantwoort/gelijckmē sulcx int lange lesen kā in Meeterē int/2 boeck fol. 28 verso en 29. Die vande Religie haddē aende Edelē tot S. Truyē een request overgegeven waer by sy beloofden en presentcerden de wapenen af te leggen en haer te onderwerpen alle tgene henlypden/ by de Generale Staten geozdoneert ende bevolē souden werdē/ in't stuc vande Religie/ mit dat hare hoocheyt de geconfedereerde Edelē inelcke Provincie bevelsoudē gevē/ henliedē te doen verskeringe en belofte van haer te beschermē en by te staen/ingevalle datmē henliedē eenich gewelt soudē willē aendoen/vooz en alleer dat de resolutie vande Statē genomen souden sijn. Dooz welc versoek en handelinge de Regente hoe langer hoe meerder ontruff en bezzeft gewozdē is. Maer alsoo ondertusschen tot vooz

De Edelen
vergaderen
tot S.
Crugem.

deel van die van Religie int minste niet geozdineert en werde/maer datmē met alle rigozeusheyt/hare Predicatie allomme socht te verhinderē/so ist geschiet dat het gemene volc tot verscheyden plaetsen begonnē hebben met gewelt in eenige Kerckē en plaetsen de Beelden af te werpen en die inne te nemē/om daer inne openbaerlickē te mogen predicken/sonder eenige verghinderinge/en naerdien dit een wonderlickē en ongehoorde saecke geweest is/so sal ic wat naerder verhalē/hoe/waer/ en wanneer dat sulck Beeldstozmen begonnē en aengegaen is. Cis geschiet ontrent Yperen, ten tyden als den Gzabe van Egmont, Gouverneur van Vlaenderē ten Hove ontbodē wert/dat inde maent augusti eenige personen gewapēt naerde Predicatie/gaen de uyt yber eerst opte wegen eenige Cruyccē en Beelden/daer naer in eenige Cappellen en Cloosterē ten plattē landē gelegen wesēde. De Beelden af wierpen en vernieldē/maer hier mede niet te vzedē wesen/so hebbē sy sulcx in eenige Steden mede gedaē/de kerckē om verre werpēde en vzeckende alle de Beeldē/outaren/ Schilderijen etc. die sy vondē. Dit vier in Vlaenderen also ontscecken wesende is in groote snellicheyt het gantsche lant overgevlogen/ also datter geen landē Stedē/ofte dozpe vzy daer van gebleven sijn. Maer hebbē dese Beeldstozmerije moet lhydē (hoe wel dat tot Antwerpē en aen andere Steden de Bozgerije inde wapē geweest sijn om sulcx te verhinderen.) Oft ten minste hebben in eenige plaetsen de Magistrate tijdelickē daer inne moetē versien/dat sy de Beelden selfs hebben moetē wech doen uyt de kerckē. Dat meest te verwonderē is in dese saecke/is ditte datmē noyt heeft connen weten wie dat den alder eerste geweest is/ die sulcx bestaen heeft te doē/maer men heeft wel gesien dat het meestentijt niet geweest en sijn dā iongers/leckerz/hoerē en Boeven/die tselve uytgerecht hebbē/want die vande gereformeerde Religie hebben sulcx noyt vooz goet bekent ofte gepzezen. Ja hebbē tot Antwerpen den 24 Augusti haer ontschult aende Magistraeten int lange en vrede schziftelicken gedaen. Van wien sy versocht en vercregen hebben inde Nieuwe Stadt te mogen Predicken/ en de Luthersehen in S. Jozis kerckē. De Regente dese tjdningen ontfangen hebbende/is hier dooz seer bezzeft geweest/en resolbeerde te vertrecken naer Bergen in Henegouwen/om haer aldaer te mogen salberē ende seecker houden. Maer is dooz eenighe/ Heeren noch beweecht geworden om te blyvē. Sy schreeff aende Coning datse vande Prince van Orangen/Egmont/Hoozn en Hoochstrate verraden was: en siende groote beroerten allomme inde Landen en apparēt een Generale revolte der selver/so heeft sy met advijs vande Gouverneurs vande Provincie/ Ridderē vande Orden/en andere Radē / geresolbeert met die vande Religie ooch lupkinge te doen/ en haer toe telatē te Predickē/in plaetse daer die vooz die dach geweest haddē/behoudēs dat sy de wapenē soudē afleggen en die Catholickē in hare kercken/ vzy laten Predicken/ende is daer naer mette gheconfedereerde Edelen gheaccozbeert/ende verdzaghen ende heeft aen haer ghegheben opene vzieven van verscekeringe van date den vyfentwintichsten Augusti vijftich hondert en seffenstich dat die vande Religie allomme daer die geleert werden, voortaan sonder eenighe hinderofte

Die by Ant-
werpē vze-
dicken in
nieuwe
Stadt.

Accozt tus-
schen de re-
gente ende
de Edelen
ofte

oft overlact soude moghen gepredickt werden. De Edelen hebben van haerer sijde desgelijck bzieven opten 11 Augusti aen de Regente overgegeve dat sy zorg souden dragen dat die vande Religie de voornoemde Brieven in verfekeringhe geheelick soude naerkomen ende onderhouden, ende voortaan geen schandaelen ofte eenige oproeren souden aenrechten ofte voornemē. Dit verdzack aldusgemaect wesende/ heeft de Regente tselve met besloten bzieven opten 26. Augusti alle de Steden bekent gemaect / en de copien van dien ghesonden. Volghende het eerste verdzack ende bzieven vande Regente ende Steden gesonden/sijn alomme de Predicacien inde Steden toe ghelaten ter plaetsen daer die den 25 Augusti 1565/ ofte daer te vooren int openbaer waeren ghehouden. Ende sijn omme de gemeynte in goede ruste gehoozsaemheyt ende de Steden in goede versekeringhe te houden/ by de Gouverneurs vande Provincien ende by de Magistraten vande Steden Provisioneel verdzacken/ ende acozden gemaect / totter tijt toe dat by sijn Majest. met advies vande Staten generael anders soude werden geozdineert. Dyt crachte van welke verdzacken die vande gerefozmeerde Religie allomme openbare exercitie sonder wapenen gedeffent hebben/ tot groote vzeuchde ende welbehagen vande gemeenten de welke God almachtich danctē dat sy eens waren ontslagen vande Inquisitie ende bloedighe Placcaten/ ende gekomen waeren tot vzeuchde van haere conscientien. Maer eylacs dese vzeuchde veranderde seer haest wederomme in dzoefheyt. De Geconfedereerde Edelen hebben tot verscheyden plaetsen eenige vande vooznaemste Beeldt-stozmers doen vangen ende ophanghen/ op datse metter daet haer beloften aende Regente ghedaen souden volbzengen ende de gemeenten in goede tucht ende Discipline onderhouden. Den Prince van Orangen tot Antwerpen goede ozdere oyt stuck vande religie ghestelt hebbende ende naer sijn Gouvernement in Hollandt ghecomen wesende/ soo isser binnen Antwerpen opten 17 October wederom groote beroerte geweest/ ende eenighe opzoerighe hebben andermael de Beelden inde groote Kercke (die wederom op gerecht waeren) willen af stozmen ende ter nederwerpen/ maer den Orabe van Hooghstraeten heeft eenige vande selve gevangen ende des anderen daechs selver doen ophanghen tot schrick vande andere. Die vande Religie vzeesende dat den Coning dese saecken niet wel bevallen souden / soo hebben sy aen handen vande Orabe van Hooghstraeten opten 27 October een Requeste overgeven/ omme aenden Coning overgesonden te werden/ waer mede sy haerontschuldichden van tgene datter gheschiet ende verloopen was: gaven hem te kennen wat de Belydenisse haers geloofs was/ ende versochten vzeheyt om die te mogen exercere ende voffenen / belovende alle ghehozsaemheyt aen sijn Majest. haer onderwerpende alle Impositien ende Schattin ghen als andere/ ende daeren boven boden sy vooz haere vzeheyt ende tot een erkentnisse vande selve weldaet aenden Coning te gehen. xxx. Connen gouts. Maer dese requeste werde qualicken by den Coning genomen/ ende vabele vanden der wkerheyt verkeert gedwyt ende bespot. Desgelijck werde by den Coning seer qualicken genomen dese Beroerten ende

dat de Regente dus provisionelick toe gelaten hadde allome te moghen Predicken / om dat het selfde een quaet exempel soude geben aen sijn andere Landen ende Coningrijcken / de welke haer naer volgede/ de Roomsche Religie mede verwerpen soude/ waerom hy vooz nam eens vooz alde moetwillicheyt der Nederlanders te bzevdelen ende te cozrigeren/ en naerdien hy wist dat sulcx alles sijnen voozszprong nam van weghen haere groote Privilegien ende vzeicheden/ soo heeft hy voozghenomen haer die te ontnemen/ ende op een nieuwe wijze naer sijn believen haer te regereen: om allengskens tot dit vooznamen te komen/ sont hy aende Regente Instructien die vooz die tijt noodich waere. De Regente heeft eenige vande geconfedereerde Edelen die haer toegedaen waeren het vooznamen des Coning secretelick veradverteert/ de welke haer terstont met te Regente tsamen voechden/ en geloofden geheel haere goede woorden ende beloften / maer wel tot haere groote schade ende hinder als noch gheseyt sal werden. Eenige groote Heeren soo vanden Ordere (als anderen) crege verscheyden schryven vnt Spainge/ jae den Coning schreef selfs vnt Segovia opten 4 Augusti aende Prince van Orangen/ waer by hy verclaerde sijn vzeindtschap ende gunste tot hem ende de Heeren van dese Landen/ ende socht hem die Impressie die hy van sijn Majest. hadde/ dat hy hem niet gelijckē ende betroude/ oft dat hy niet blijt genoech aewende/ om de landen in ruste te houden vnt het Hoff te stooten/ ende dat met sodanighe crachtighe ende vzeidelicke woordē/ dat het wonder was. Alle dese bzieven ende persuasien vermochten by verscheyden Edelen (die de selve al te licht ghelooften) soo vele dat wel het derde gedeelte vande geconfedereerde haer vanden anderen scheyden/ affsonderden/ ende haer mette Regente voegden. De Regente nu aldus een scheuringe onder de geconfedereerde gemaect hebbende/ en onder rdecksel vande Beeldt-stozmers te castijden/ secretelicken op verscheyden plaetsen Crijchsvolck aenghenomen hebbende/ soo heeft sy allengskens haere last en macht beginnen te openbaren ende in het werck te stellen / ende hier ende daer de Predicacien doen verstozen / de Predicanten vhanghen ende op hangen/ segghende tgene sy vooz henen geconfenteert hadde dat sy tselve alleen vnt vzeese gedaen hadde / ende al hoe wel sy de Predicacien toegelaten hadde / soo en verstont sy nochtans niet dat sy de exercitie vande Religien toe gelaten hadde / te weten het Trouwen / Doopen / Begraven/ Nachtmael houden/ etc. Stercker van Wolck ghewozden synde / heeft sy die van Valencijs de welke seer totte Religie ghenegen waeren / (en van te bozen eenige die van de religie geozdeelt waeren ten Diere met gewelt verlost hadden) geboden dat sy de Heere/ Nortcarmes haeren Gouverneur met eenige Soldaten ende Garnisoenen innemen souden/ die van Valencijs wepgeren sulcx/ allegerede dat sulcx streef tegen haere Privilegien. Nortcarmes heeft haer opten 20 October tot Quersnoy ghevzeenteert / indien sy bupten de Stadt wilden vzedicken / dat sy alsdan vant garnisoen ontslaghen souden wesen. Twelck sy met advies vande Predicanten aennamen/ maer hy berou van sulcke presentacien hebbende is van daer vertrocken ende heeft de Stadt des gelijckx

Bestijge vande Co. om de lande te straffen

De Coning schryft aen den Prince van Orangen

Verdeeling der Geconfedereerden.

Beeldt-stozmers ghestraft

Beroerte binnen Antwerpen

S. Amants

S. Amants ghedreycht. De Regente sulcx verstaende heeft opten eenen twintichsten Novem- ber aen haer andermael gheschreven en gebo- den haer Crjchsvolck inne te nemen/twelck sy wederomme wepgeren/waerom sy Valenchi ende de onliggende Steden opten veertchien- den December verclaert en uytgeroepen heeft booz rebellenvanden Coning: ende vande Hee- re van Portcarnes daer naer doen belegeren. Die van binnen hebben haer mannelicken ghewert/ ende den vbandt met eenighe uyt- vallen groote schade gedaen. Die Francos- sen hebben haer ontfet van tien duysent Man- nen onder den Prince Portiaen aengheboden/ maer sy hebben haer bedanckt ende ghewesen aende geconfedereerde Edelen als haere over- heerē. Den 15 Januarij 1567 hebben sy request ghesonden aende Heeren vande Oudere/waer- inne sy de beschuldige vande Regente verant- woorden/ seggēde die alleenliche gefondeert te sijn om dat syde Gerefomezde Religie toege- dae waeren. Maer sy is van kilepimē affecte ge- weest. Portcarnes beschiet haer met 22 stucke geschuts/ tusschē de Poorte van Bergen en de Poorte van Cardon. Ende alsoo zy verston- den datter geē ontfet booz haer op handen was daer sy nochtans op gehoopt hadden/ hebben sy haer opten vier en twintichsten Mar- tij overgegeven in Conings genade/ met veel schoone beloften/ die wepnich ghehouden wierden/ want soo haest als hy inde Stadt quam heeft hy de poorte beset/ ende verschey- den vande Principaelste Bozgeren wel tot twee hondert in ghetale toe/ desghelijck Michiel Herlin haere oberste ende sijn Soon doen vangen die hy dede onthalsen. Ende haere Predicanten Guido de Bres ende Pere- grin de la Grange, ende eenighe andere dede hy hangen/ ondertusschen so heeftmē die van- de Religie in Vlaenderen/Hollandt/ Zeelandt etc/ met straffe ende soete middelen allomme gefocht afbreuck te doen/ ende soo vele te we- ge ghebracht/ dat de selve tot verscheyden plaet- sen haere Predicatie op gheschoptet hebben/ ende dat uyt vreesse. De principaelste Heeren vande Landen hoozende dat den Coning de Nederlantsche saecken ten quaesten verstont/ ende dat de twee Heeren te weten den Mar- quis van Bergen ende de Heere van Montigni niet met allen by sijnen Majest. en hadden uyt- gericht/en nochtans aldaer gehoude werden. Ende siende het op lichten vande Soldaten by de Regente/ hebben achterwaerts beginnē te dencken ende te raetslagen wat tot haere en- de der Landen verseeckeringe best gedaē waer. Ende opten derden October tot Denre-mon- de by den anderen vergadert sijnde/ den Prin- ce van Orangien, de Grafen van Egmond, Horn, ende Hoochstraten, ende Graef Lod- wijck van Nassauwen/ met verscheyden ander- ren Heere soo hebben sy de Vrieven vande Hee- re van Montigni uyt Spaengen gheschreven/ wesen- de gheoyent ende ghelesen/ ende daer uyt verstaen hoe qualick den Coning de be- roerten vande Nederlanden nam. Desghe- lijck gheworpen Vrieven van Francisco Dalava, Ambassadeur vande Coning/ sijnde in Branc- rijck/ aende Regente gheschreven/ waerinne hy versterckte het ghevoelen vande Regente dat sy hadde/ te weten: Dat alle het quaet inde Nederlanden was boozt ghecomen uyt die drie (verstaende daer by den Prin-

cen van Orangen, den Grave van Egmond, ende den Grave van Horn) datse eben wel niet naerlaten souden de selve te toonen als- le vrintt schap ende goet semblant / haer segghende dat sijne Majesteit bekende dese Landen noch onder sijn ghebiedt te hebben alleen dooz haere diensten / maer tshier tijt soude hy die wel straffen. Desghelijck de twee (die in Spaengen waeren) ende den Raets-Heere Renaert. Ende dat den Coning sulcx ghewozen hadde inde teghenwooz- dichheidt van verscheyden Heeren. Daer by segghende dat met het ghene inde Neder- landen gheschiet was/niet alleene sijne repu- tatie vermindert was / maer insonderheidt den Godsdienst / de welke hem soo ter her- ten ging / dat hy eer in hasard soude stellen alle de reste van sijne Landen / dan dat hy sulcke Rebellen niet exemplaerlicken soude straffen ende kastijen. Ende verscheyden ander- re saecken van inpoztantien meer. De Hee- ren aldaer vergadert wesen- de hebben vande dese Vrieven verscheyden ghevoelen gehadt: eenige geloofden de selve / ende andere hiel- den dat den Coning soo straff ofte wreedt niet en soude wesen / vermits selve te- ghen sijne natuerelike goetheydt was strij- dende: eenige Heeren hielden booz best ende alderseeckerste booz haere Personen uyt de Landen te vertrecken: de derde datter mid- dels ghenoech was / om sodanighen booz nemen te wederstaen indien sy maer een- dzachtich byden anderen verbonden bleven. Maer den Grave van Egmond, (die wel van meesten aensien was onder de Crjchs- luyden des Landts) ende mede van het eer- ste ghevoelen sijnde seyde datmen sijne Majest. sulcken hardicheydt niet en behoorde toe te schryven ende / niet te konnen vertrecken ver- mits alle sijne goederen in des Conings Lan- den gheleghen waeren / ende dat hy hent buyten stants met sijn kinderen naer sijnen Staet niet en soude konnen onderhouden/ etc / soo sijn den meestendeel sonder eenighe resolutie te nemen ghescheyden ende vertroc- ken. Daermaels te weten/ in April 1567 heeft den Prince van Orangen / den booznoem- den Grave van Egmond soo te Helle ga- ten noch als te Willebroeck ghesocht te be- wegghen / om benessens hem de andere Heeren een goede resolutie tot behoudenis- sen van haere personen te nemen / hent verclarende ende booz ooghen houdende de perijckelen die haer aenstaende waeren / maer hy bleeff by sijn booznemen / ende hope van datmen den Coning noch wel tot ghenade soude bewegghen. Daer op den Prince hem antwoorde / dat het hem noch berou- wen soude / ende dat hy de Brugghe wesen soude, waer over de Spaignaerden int landt komen souden, ende diergelijcke redenen meer. Ende sijn daer op vande anderen gheschey- den. Dese twee hooffden aldus ghescheyden wesen- de hebben elck terstont vele Edelen aen haere sijde ghecregen/ die met haer eens in ghevoelengheworpen sijn / alsoo dat de ghe- confedereerde Edelen nu gants ghescheyden waeren/ ende het derde ghedeelte niet by haer compromis ende verbondt gebleven sijn. Maer de Heer van Bredero de ende andere Heeren die de gereformeerde Religie toe ghedaen waeren/ sochten alle middelen om selve verbont staen- de/ ende de Landē in hare vryheyt te houden

Enige E-
delen nemen
booz uyt de
Landē te
trecken,

De Edelen
vergaderen
tot Denre-
monde.

De Edelen
aen twee
verdeelt sijn
de scheyden.

Verfoecken den Prince tot haer hooft die sulck wep gert.

eude / de vzeemde daer uyt te weeren / tot haer Hooft verfoeckende den Prince van Orangen, soo om sijne wijsheyt en de erbarentheyt als om sijne macht / Vrienden ende Aliantie van Duytslandt / de welke hem in allerley manieren konden helpen ende assisteren. Maer den Prince met sijn discret verstant / ober merckende de grootheydt ende macht des Conings die hy kende soo wel uyt sijn naturel / als hy opzuyen van sijnen Spaenschen Raedt / de Landen ende die vande gereformeerden hatich te wesen ende alle middelen socht hem ober haer te vzeecken. Daer hy ober legghende dat den pber vanden ghe-meenen Man / die die vande Religie wel scheenen toe ghedaen te wesen eerst wel groot was / maer onvast / ende niet gheduprich / waeromme datmen opte selve gheen Fondament en mocht maecken / ende siende dat hy selfs teghen den Grave van Egmondt ende andere van sijne vrienden ende bekenden die alle het oude Crjisch volck onder haer hadden / soude moeten teghenstaen / heeft hy sulck wel ende wijselick ghewepgert ende af gheslaghen.

Centge E delen verfoecken an dienste te Hobe ende werdt haer gewepgert.

Oorzaecken vande becoerten des Landt / aende Regente geschreuen en vertoont by requeste.

Maer de voornoemde Heeren vooz en al eer sy / totte aenneminghe vande wapenen teghen de Regente hebben willen komen: resolueerden eerst alle behoorzelicke ende beleeffde middelen aen te wenden om de Regente te beweghen / schreuen aen haer ende versochten vortmoedelicken datse mochten ten Hobe comen om aldaer haer ontschult te doen / endete betonen wat onghelijck datmen haer ende de Landen dede tegen haer gegeven verseeckeringe: maer cregghen tot antwoozde / dat sy niet comen en souden / want haer comste vanden vijfden Appilis voozleden / hadden alle de / beroerten des Lants veroozsaecht. Waer op den Heere van Brederode uyt Antwerpen den achtsten Februarioj wederom aende Regente antwoozde / dat niet de requeste vande Edelen maer de Placcaten / de Inquisitie ende nieuwicheden diemen inne voeren wilde / de eenighe ende waerachtighe oorzaecken der selver waren. Ende naerdien sy niet en wilde toe laten dat sy ten Hobe quamen / sont hy haer een tweede Requeste vande geconfedereerde Edelen / in de welke sy haere Hoocheydt vertoonden / hoe sy luyden de Landen die vol beroerten ende inde wapenen waeren / wederomme gheslilt ende geappapseert hadden. En als men nu een goede ende volcomen resolutie ende verclaeringe vande Coningliche Majest. met advijs vande Staten Generael verwachte: soo snyder teghen alle hope / uyt last van haere Hoocheydt Vrieven uytghesonden / aen alle Magistraten / waer hy de exercitien vande gereformeerde Religien verboden wierden / waerupt datmen openbaerlichen sach dat de Regente met ghewelt de exercitien wilde verbieden ende doen op houden / vernuits datmen alreede verscheyden Predicanten gebanghen ende opgehanghen hadde: ende dit alles sonder naerder last vanden Coning ende advijs vande Staten / waerom die vande Religie haer luyden daer ober beschuldighden / ende beclaechden datmen haer beloofde verseeckeringe / soo wepnich onderhielt / meenden dat sulck door haere quade toefichten veroozsaecht waeren / ghelijck sulck uyt haere requeste ghesien konde werden. Ende verscheyden andere saecken meer / die wy om

cozthepdts wille ober slaen. Op welke Requeste den sestienden Februarioj vijftien hondert en seiven ende t'sestich / de Regente geantwoozt heeft dit volghende: dat sy niet en wist wie de Edelen mochten wesen die portie aen dese Requeste hadden / vermits dat t'meesten deel vande gene die de Requeste den vijfden Appilis ghepresenteert hadden / haer voldaden hielden vande Intentie van sijne Majesteyt / nopende het stuck vande Inquisitie: haer verwonderde seer datmen pzerendeerde toegelaten te hebben de exercitie vande nieuwe Religie / daer sy uyt d'uckelick mette woorden van Schandale ende disordje die verstant ge-excludeert. Ende merckende datmen haer soo qualicken verstaen hadde / heeft sy haer daer ober allomme beclaecht / vermits t'naer volghende der selver was tenderende tot usurpatic vande autoziteyt ende macht vanden Coning / sijne Magistraten en Inquisitie. Beslanghende de verseeckeringe aen haer luyden gedaen / die en is niet anders gheweest dan vooz het leveren vande Requeste vanden vijfden Appilis ende niet vooz de Religie: haer verwonderende ober de groote stouticheydt / datmen haere ende sijne Majesteyt beschuldichde met het gene sy niet gedacht en hadden. Ende leyde de Edelen te laste dat sy de gemeenten oppoerich ghemaecht hadden teghen den Coning / de Geestelicheydt ende de gemeene welvaert der Landen / waeromme sy niet en conde naerlaten aen haer luyden alle middelen te versien. Haer radende te verrecken ende voozt aen soo te reguleren nae de bevelen vanden Coning / dat sijne Majesteyt tot sijnre overcomste goet contentement daer inne nemen mocht. De geconfedereerde nu opentlicken siende wat de Intentie vande Reghente was / datse noch allomme veel volck aen namen ende Valencijn wel vast belegghert hadde. Zoo hebben sy mede op haere hoede gheweest ende eenich Crjisch volck aenghenomen / als den Heere van Brederroode ontrent Vianen / de Heere van Toulouse hy Antwerpen / ende eenighe andere in Vlaenderen.

Antwoozde vande Regente op de Requeste der Edelen.

De Geconfedereerde komen inde wapenen tegen de Regente.

Antslach op Vliisingen.

Den voornoemde Toulouse heeft met eenige Edelen een aenslach op Vliisingen ghelacht / in Martio vijftien hondert en seiven ende t'sestich / ende meynde de selve Stadt door hulpe van Pieter Haeck, Bailly der selver Stadt in ghekrege te hebben: maer die van Vliisingen doozt Martischip van Antwerpen ghewaerschout zijnde / waeren op haer hoede / waeromme hy wederomme te rugge trock / ende heeft sijn volck dat daghelick toe nam ghelogeert tot Osterweel hy Antwerpen / op hope oft hy albaer soude moghen binnen komen / om die vande Religie te assisteren ende naerdien dat den Heere van Toulouse hem niet ghenoechsaem sterck gemaeckt / en hadde teghen den aenloop sijnre vyanden / oft ten minsten geen achterdencken hadde dat hem iemandt soude moghen overbullen / om dat hy wiste dat de Regente geen Crjisch volck daer ontrent en hadde. Soo ist gheschiet dat de Regente voozgenomen heeft haer van daer te jaeghen oft te verstaen / daerwaerts sepndende Philips de Lannoy ende la Morie met 400 Soldaten van haere Gvaerde / ende 200 Soldaten vanden Grave van Egmondt die in Arele lagen / ende eenige anderen / de welke gesamentlicken opten 13 Martij des morgens

De Heer van Toulouse vande regente verlaegen

morgens vooch het volck van Toulouse on-
 versiens onverballe/verjaecht/verflagen ende
 geheel verstroyt: den Heere van Toulouse bleef
 zelfs doot in een Schuyze/upt de welcke hy ge-
 meent hadde groot weer te doen / desghelyc
 berscheyden ander Heeren. Dooz dese neder-
 laghe is binnen Antwerpen een groote ve-
 roerte opghestaen / ende de Burgherije zyn
 inde wapenen ghekomen met een groote mis-
 trouwen d'een tegen den anderen / d'een wilde
 de Geusen buyten gaen helpen / twelck haer
 d'ander ende de Gouverneurs wilden verbie-
 den / om tperijckel dat daer me te verwachten
 stont. De Gereformeerden naemen de Meer-
 bzugghe in / sterckten haer met gheschut ende
 besetten eenighe Doozen om haer te versee-
 keren. Doch den Prince van Orangen den
 Grave van Hoochstraten ende de Magi-
 straten die sochten de selve by alle middelen
 te vereenighen. Maer te vergheefs / want men
 konde tghemeene volck het misverstandt dat
 se hadden niet doen verstaen / Jae sy verlie-
 pen haer soo verre datse den Prince een Pi-
 solet op sijn Bozst stelden ende vooz een
 verrader scholden. De Martinisten / desge-
 lijc de Spaensche ende Italiaensche Coop-
 lieden / hebben haer des anderen daechs dooz
 toe doen vande Magistraet tegen de gerefoz-
 meerden mede inde wapenen begeben / en na-
 men den Geber inne / ende de Soldaten van
 de Stadt de marcht / die vande gherefoz-
 meerden dese toerustinghen siende / ende een
 achterdencken crijghende vande groote
 Bloetsottinghe onder haere vrienden ende
 mede burgheren / soo zyn sy ten laetsten dooz
 tusschen sprecken vande vooznoemde Heeren
 ende eenighe verstandighe Bozgheren / ver-
 eenicht ende verdragen / op seckere articulen
 dienende tot versekeringhe vande Stadt ende
 Religie / ende sijn alsoo gescheyden. Dese ve-
 roerte / ende de Victorie van Oster-weel
 heeft de Regente grooten moet geben / ende
 in teghendeel de Raet slaghen ende vooz-
 nemen vande Edelen gheheel ghebroken en-
 de verhindert / en den moet verlozen gebende /
 resolueerde den tyt en Gods voozlichtich ooz-
 deel tyt ende plaetse te gheben / ende te ver-
 wachten wat upt comste de selve soude be-
 lieven te verleenen. De Gouvernante nu by
 rang meester wesende vande Gouverneurs
 vande Steden ende Landen / en vande Heeren
 vande Oudere / heeft haer eenen nieuwen eedt
 doen sweeren / nopende het onderhouden van
 de Roomsche Religie / haer wijs-maekende
 dat den Coning sijn toozne soude aflegghen
 ende sijne Heerocracht : die hy alreede vaer-
 dich hadde omme dese Landen te straffen /
 te rugge houden / als hy soude hooze dat dooz
 de Regente en dooz haere wijsheyt ende naer-
 sticheydt de oproeren vanden Lande soude
 ter neder gheleydt wesen. Jae al waert
 saecke dat het Leger alopte Fontueren van
 de Landen mochten wesen soo souden die op
 haere woort ende begeerte wederomme ont-
 boden werden. Ende verscheyden andere
 goede woorden sonder effecten meer / upt
 crachte van dese persuasien hebben de Hee-
 ren / Edelen / ende Steden / allomme in
 Martio / de exercitien vande gereformeerde
 Religie doen ophouden en gheweert / ende
 die Catholijcke Kercken wederomme opt
 nieuwa doen toe rusten / costelicker als die opt

Bernette binnen Antwerpen om der de Bozgeren: komende tegen den anderen inde wapenen

Recozieren met de wederom

De Regente doet de Gouverneurs ende de Edelen nieuwe eedt sweeren

De exercitie vande religie allomme wederom opgeschoot / ende de beel gedoodet

te voozen gheweest hadden. De Predick-
 plaetsen die die vande Religie tot verscheyden
 plaetsen hadden doen maecten werden aff-
 ghewozpen / van het hout der selber Gal-
 ghen ghemaect / ende menichten der Boz-
 geren in alle Steden ende Dorpen daer acn
 gehanghen / soo wel om de Sceldstomerie /
 als om te draghen vande wapenen / jae het
 waeren klepne Steden daer der niet vijftich /
 hondert / twee hondert / jae dyp hondert in dit
 Jaer gehanghen ende ghedoodet wierden /
 behalven die ten platten Landen vande Rode
 kroeden ende Drossaerts (alffe maer suspect
 waren) opghanghen wierden. Die van Ant-
 werpen, siende dat de saecken aldus afliepen / en
 datter hooz haer geen ontfet oft e secours vooz
 handen was / versochten aende Regente par-
 don ende verdrach / twelck haer opten 7 Aprilis
 tot Brussel gheaccozdeert werde : inhoudende
 dat alle Predicantien souden ophouden / de Pre-
 dicanten vertrecken / de Catholijcken Wede-
 romme in haere gheheel ghestelt / ende de
 Kercken wederomme gerepareert ende ver-
 nieuwt werden / etc. Dit alles doende sou-
 den sy niet verder ghemolesteert werden in
 haere persoonen ende goederen / van tgene ge-
 passeert ende verlopen was / soo lange tot
 dat den Coning niet abbijs vande Staten
 daer inne anders mochte ozdonneren. Die van
 Antwerpen hebben sulcx naer gekomen / ende
 de Predicantien doen ophouden / de Predican-
 ten der Gereformeerden en der Martinisten
 sijn byde Heeren gegaen ende hebben haer af-
 schept ghenomen / haer vermanende datse
 God almachtich grootelickx vertoonden om
 dat sy soo ondanchbaerlicken sijn woort ende
 genade verstieten / voozsecker houdende dat
 haer sijn rechtvaerdighe straffe over thoost
 hing / ende sijn alsoo met vele Bozgeren op-
 ten thierenden Aprilis upt Antwerpen vertroc-
 ken. Den Prince van Orangen merckende
 de lichaerdicheydt van sommige soo vanden
 Adel / als van tgemeene volck / heeft mede ge-
 resolueert te vertrecken / ende het quaet des
 teghenwoozdigen tijts te ontbliden / daer toe
 vermanende vele van sijne vrienden ende goe-
 de bekende / haer waerschouwende van tgene
 datter gevolcht is / ende is die volgende opten
 elfsten Aprilis vijftien hondert en acht en
 tseftich / upt Antwerpen naer Breda vertroc-
 ken / aldaer eenige daghen blyvende om in
 sijne huyflicke saecken goede ozdere te stel-
 len / is in het Gzaesschap van Passouwen
 by sijn Broeder ghetrocken / ende heeft hem
 aldaer eenighe tyt onthouwen. Den achten
 twintichsten Aprilis comt de Regente bin-
 nen Antwerpen / voordert de Roomsche Re-
 ligie / de Kercken herstellende / bereert de Pro-
 cessie met haere teghenwoozdicheydt / ver-
 nieut de oude Placcaten / doeter vele van-
 ghen ende ophanghen / de kinderen herdoop-
 pen / vzeect de Predickplaetsen vande gere-
 formeerden af / ende doet de wapenen van
 de Bozgeren Inventariseren. Den Heere
 van Brederode siende dat den Prince ende
 andere Heeren vast upt de Landen vertroc-
 ken waren / is mede van Vianen , dat hy
 seer ghestercht hadde / naer Amsterdammie
 ende Embden ende van daer in Duytflandt
 vertrocken alwaer hy ghestozhen is . Vele
 vande Hoofteden ende Edelen vande Soldaten
 die allomme afgedanckt ware / meenende ober

Die van Antwerpen versochten ende verdragen: waarom de Predicantien en veel Bozgeren moet vertrecken

De Prince van Orangen treckt upt de lande

De regente komt binnen Antwerpen

Brederode ende veel andere Heeren vertrocken / ende eenige werde gevangen en gedoot.

de Supder Zee uyt de Landen te vertrecken
 zyn dooz haeren Schipper verraden/ende op
 een Sant ofte droochte ghevoert / alwaer sy
 gevangen werden/ende op den 5 Mey binnen
 Harlinghen gebzacht / onder welke Heeren
 waren de twee gebroeders de Heeren van Ba-
 tenburch, ende twee Drieffe Heeren Hertman
 Galama ende Sieurt Beyma. Seven vande
 voornoemde Heeren wierden tot Vilvoorden
 gevoert/maer de reste werden tot verscheyden
 tijden ende plaetsen dooz last vande Regente
 ter doot gebzacht. En aldus is de Regente wes-
 deromme meester geworden vade XVII. Lan-
 den. Ende de meestendeel vande Edelen sijn
 terechten in Geux ofte Bedelaers verandert/
 overmits sy haere goederen ende Landen
 hebben moeten verlaeten/om haer leven te sal-
 veren/ ende gants gheen middelen hadden om
 haer te moghen onderhouden. De ghene die
 inde Landen bleven ende de Regente geloof
 hadden/ werden vele gevangen ende gedoot/
 de andere leefden in geduyzige vzeese ende el-
 lende. Den Coning van Spangnen met tgene
 by de Regente gedaen was/ noch niet te vrede
 wesende/ resolbeerde selfs met sijn Soon Her-
 toch Karel af te komen om de Landen tot ge-
 hoorzaemheydt te brenghen: maer tselfde wer-
 de om verscheyden redenen achter ghelaten.
 Maer dooz de Inquisiteurs/ den Spaenschen
 Raedt / den Cardinael Granvelle den Hertoch
 van Alba ghegenerael vande Inquisitie/ ende
 Cardinael Spinosa, tot straffe ende wzaecke
 op geroept wesende/ heeft hy tegen abbis van
 de Hertoge van Fera ende sijn Biechtvader
 Ringomes Fresneda den Hertoch van Alba last
 gegeven/ met een groote macht va Spagnae-
 ren en Hoochduytschen/naer het Nederlandt
 tetrecken/omme tselfde naer tbelieven vande
 Raedt die de Coning met hem soude af seyn-
 den te straffen. Endeter wyle hy hem tot het
 uytvoeren/ va dese last vaerdich maecte/ heeft
 den Coning aende Regente geschreven/ dat hy
 gantschelijck wilde dat de oude Placcaten en
 de Inquisitie het gheheele Landt dooz onder-
 houden soude werden. Het welke vooz de
 Ingesetenen deser Landen een seer deerliche
 tydinge was. Ende naermaels groote be-
 roerten ende bloedtstortinghe van vele Inge-
 setenen veroorzaecht heeft. Den Hertoch van
 Alba, is achter volghende desen last/ verghe-
 schapt wesende met vele vande Spaenschen
 Adel/ zijne twee sonen Don Frederico ende Don
 Ferdinando de Toledo, ende eenige Spaensche
 Soldaten te Barcelona t'scheppe ghegaen ende
 indemaent Mey 1567 tot Genua, gearriveert/
 alwaer hy mette derdendaechsche cortse seer
 gequelt werdt. Van daer trock hy na Savoye
 tot Alt, alwaer hy sijn volck monsterde ende
 bedont die sterck te wesen IX. duysent oude
 Spaensche voet knechten/ VII duysent Sa-
 vopianen ende Italianen/ duysent lichte ende
 andere Paerden/ behalven de Hoochduytsche/
 bypwillige abonturiers/ Dypbupters/ hoeren
 ende Jongers/ die mede onder Dendelen met
 goede ordere verdeypt waeren / altsaem van
 wapenen ende admunitie wel versien sijnde.
 Den velt overste onder Duc Alba was Chia-
 pin, Vitelli Marquis van Cetone, en de Mees-
 ter vande artillerie was Gabriel Carbellione,
 den Hartoch bleef in Savopen tot in tbegin
 van Julio/wachtende op naerder last vanden
 Coning/ overmits/ dat de Regente verstaen-
 de zijne komste/ berou hadde den Coning soo

vele over den Edelom gheclaecht te hebben/
 waeromme sy aede Coning andermael schreef/
 hoe dat de beroerten/wederomme ghestilt ende
 verscheyden opzoerighe ghestrast / verjaecht
 ende ghevanghen/de Steden met Garnisoen
 besettet waeren. Ende dat de komste vande
 Spangnaerden wederomme nieuwerberoerten
 veroorzaecken soude etc. Welck versoek int
 minste niet en heeft mogen verwerven by sijn
 Majestejt/ de welke den Hartoch weder-
 omme belast voort tetrecken / de Landen op
 een nieu te moghen conquesteren ende sijnen
 last voleomentlicken uyt te voeren. Hy treckt
 voort verby Geneven op 7 mijlen naer / (de
 welke mede vzeesden van hem bespronghen
 te moghen werden. Hoe wel sy met Garni-
 soen wel versien waeren/ende de Switlers te
 byziende hadden) ende is dooz Boringnen/
 ende Loringhen in Lutsenburch ghekomen/
 alwaer den Grave van Ladron, den Grave
 van Oversteyn ende die van Schouwenburch
 elck met haer Regimenten Duytsche knech-
 ten ende eenighe Paerden/hen ghevoecht heb-
 ben by de macht vande Hertoghe. Den Gra-
 ve van Egmondt ende verscheyden Edelen sijn
 hem alhier te ghemoet ghecomen ende wil-
 lecoem geheeten/malcanderen omhelsende op
 te hoofsche maniere. Ende sijn alsoo ghe-
 samentlicken met sijn geheelen Legher on-
 trent Brussel ghekomen den twee entwint-
 tichsten Augusti/ vijftien hondert en seven
 en sestig. De Regente heeft hem seer see-
 stelicken ontfanghen / ende heeft hem vele
 middelen voozgheslaghen/hoe hy de Landen
 alderbest in goede rust ende eenicheydt sou-
 de moghen houden/ ende de ghevluchte Hee-
 ren ende Edelen wederomme inde Landen
 cryghen. Maer hy voozseecker houdende dat
 alle het quaet dat inde Landen gheschiet
 was/alleen toeghecomen was dooz de slappe
 regeringhe vande Regente / docht de selve
 heel anders te regheren. Ende toonde haer
 misgaders de Heeren Staten/ sijn Com-
 missie de welke veel grooter ende vzeeder was
 als sy ghehadt hadde. Te weten dar hy macht
 hadde, alle de Gouverneurs vande Provincien
 inde Steden ende alle Officierien op ende af te
 stellen: absolute macht om alle Crimen, en Re-
 bellien, te straffen ende te vergeven. Dar hy was
 Capiteyn Generael va alle fortreffen, Sterckten,
 ende Crijchsvolck, over de Raden van Staten,
 ende finantien volcomen macht hebbende. En-
 de op dat een iegelick zijne Commissie soude
 moghen bekend wesen/ heeft hy die in openba-
 ren druck uyt ghegeven. De Regente dit al-
 les merkende ende siende dat haere teghen-
 woordicheydt voortaen van geender warde
 wesen soude / versocht oozloff aenden Coning
 om naer haer Man / den Hertoghe van Par-
 ma in Italien te moghen vertrecken: twelck
 haer vergunt werde ende heeft opten negen-
 ste December schriftelick haer afschept ende
 oozloff vande Staten genomen: en VII. volle
 Jaeren de Landen geregeert hebbende / so is sy
 den lesten December vijftien hondert en
 seven en t sestig van Brussel nae Namen ver-
 trocken/ ende van daer voorts den 10 April
 vijftien hondert en acht en sestig/ naer Parma
 al waer sy inde jaere 1586 gestorven en overle-
 denis. Den Hartoch bevesticht sijnde in sijn
 Gouvernement/ in plaetse van eenige moder-
 tie inde Placcaten ende eenige remonstrantien
 vande Edelen/ heeft hy de oude Placcaten ende

De Regente
 te versoekt
 dat Duc
 Dalba soude
 achter blyve
 maer te vers
 geefs

Duc Dal-
 ba comt vut
 ten Brussel

Vertoon
 sijn Com-
 missie inde
 Raedt

De Regente
 te versoekt
 uyt de Lan-
 den

De Coning
 beslypt
 Duc Dal-
 ba over te
 seynen om
 de Landen
 te straffen

Duc Dal-
 ba vertreckt
 uyt Span-
 gen

Sijnemacht
 van Solva-
 ge

De Bloet
Raet in
ghefelt

de Inquisitie wederome geconfirmieert. Ende in plaetse vande vergaderinge vande Staten vande Landen heeft hy een Raet van XII Persoonen inghestelt de welke le Conseil des Troubles, ofte den Bloet raet ghenoemt werde. De welke hy volcomen last gaf om over een ieghelick / die eenichsins hem mette verlooppen beroerten gemoept hadden / te vommiffen en te oordelen. Desen Raet bestont so wel van vzeemde als Inlanders : den Hertoch al hoe wel hy het recht van oordeelen alleen aen hem behield: ende desen Raet alleen tot raeders ghebruyckte / de welke sulcx niet wel en mochten liden / overmidts datter eenige byand waeren vande voorgenomen wzeetheydt. Ende haer daer naer absenteerden / ordonneerde tot President vande Bloet Raet / dien wzeede ende bebloeden Ian Vergas, een Man boven alle wzeede de alder wzeetste / de welke om sijn quaet leven uyt Spangnen gebannen was / Ende niet dan goet ende bloet en socht. By desen Raet / ofte om beter te segghen by Vergas, Del Rio en den Secretaris de la Torre, jae by den Hertoch alleen / worde alle de auctoriteyt en macht van alle de andere Raden vande Landen berooft en ghenomen / teghen alle Privilegien ende besloften vande Coning. jae alle de andere Raden / Edelen ende onedele Gheestelike ende waerlike moesten selfs vooz desen Raet te recht staen ende geoordeelt werden. Al hoe wel byde Coning besloten was datmen alleen procederen souden teghen de ghebluchte Edelen / sonder die te moepen die in het landt ghebleven waeren / ende teghen dese vier Crimen / Beeldstormerie, Ministers, Confistorianten ende die de wapenen onder oprechte Vaendelen tegen den Coning gedraghen hadden. niet teghenstaende desen Bloet Raet / heeft onder haer ghemaecht ende ghesloten bittere ende ongehoorde XVIII Articulen / de welke tot Antwerpen inde kamer van Vergas gebonden / ende in openbaren duc uyt gegeven sijn / die sy hielden als sonde mentale / en die in eenige vande selve schuldich waeren werden beschuldicht Laes Majestatis en Lijfende goet verbeurt te hebben / ende so wijt streckende waeren datter weynige vande Inlanders / soo wel hoge als lege / vzy en waeren / vande selfde straffe. welke articulen eenichsins accordeerden mette uytspzaecke vande helsche Inquisitie van Spangnen / den 16 Februarj binnen Madril vergadert wesende / over de Ingeseten deser Landen. Mitsgaders de sententie vanden Coning daer op ghevolcht / ende uyt ghesproken binnen Madril den 26 Februarj 1568 wesende van desen inhoud: Dat alle ende een ieghelick onderdaen der Nederlanden, ende het gants lichaem (alleen weynige uyt genomen) hadden begaen het vervloecke Crimé Laes Majestatis, die alle condemnende sonder aensien van Sexe ofte ouderdom, ter straffen ende penen byden rechten geordonneert tegen sulcke misdoenders. Willende ende ordonnerende sijne Majesteyt. Door het uytvoeren van sulcken straffen exempel te geven in toecomende tijden alle sijne naecomelingen &c. Den Hertoch en den Bloet Raet aldus geauthoriseert wesende begonsten allenskens haere macht in het werck te leggen. Ende hebben onder het decksel van eenige groote affair en vande Landen te verhandelen / alle de Raet / Heeren van State ten Hobe ontboden ende geroep: vergadert wesende / opt 9 September binné Brussel / heeft hy ten selven dage den Raet ghescheyden wesende

Ducq Dal
da doet tegh
last

Sententie
vande Coning
over
de Heer-
landers int
ghemeen

de den Grave van Egmond door Chiappin Vitelli sijn gheweert doen aflegghen ende ghevaughen nemen : den Grave van Hoorn een ander kamer uytgaende / werdt desgelijcx ghevaughen ende vast gehouden / ende beyde van Spaensche Guarden bewaert: desgelijcx werde mede gevangē Heer Ian Cafenbroet, Raet vanden Grave van Egmond, den Secretaris vanden Grave van Hoorn, ende vele ende verscheyden andere aensienlike personen: de Graven van Hoorn ende Egmond dede hy tot Gent opt Casteel voeren ende bewaeren / ende de andere Edelen werden tot Vilvoorden, ende tot Brussel bewaert. Desgelijcx dede hy tot Antwerpen vangen ende haere goederen terstondt beschijven / Heer Antonis van Stralen, Burgermeester van Antwerpen en vele en verscheyden andere treffelike Bozgeren / en van mindere qualitepten. t selve geschieden desgelijcx over al / allomme inde Landen ende Steden / het was schizikeliken om hoozen wat daer al Heeren / Edel-lieden en treffelike Bozgeren in alle Steden ende plaetsen gevangē ende ge-doodet / ende haere goeden geconfisqueert werden / eenige vande ryckste Bozgeren liet hy de handen op haere rugge binden ende alsoo aen een Paerts steert binden / ende naer de galgen slegen ende ophangen. Alsoo dat alle galghen jae de Boomen allom hol gehangen waeren / waerome de Ingeseten der selver en verscheyden Heeren / Edelen en Graven haer opte blucht begaden en inde gebuy Landen en Coning-rijckē vertrockē / achterlatēde alles wat sy hadden / om haer leven te moghen salveren. en een menichte van verwoedde ende sinneloose menschen / wijf / kinderen ende alles wat sy hadden verlatēde / hebben haer in West- vlaenderen uyt desperatie inde Bosschē t samen begeben en hebben by nachte allome inde Dorpen / en Kloosteren loopēde / haer over de Papen en Monicken ghewroken / haer goederen benomen / neus ende ooren af gesneden / waerome sy wilde geusen genoemt werden. Ende alsoo dit volc seer toenamende sterck werden / moest den Hertoch eenich Crjchsvolck teghen haer uyt senden maer met weynich voozdeels / eyndelick heeft hy den 12 Januarj 1568 by Placcaten de laut-luyden geboden sozghē te dzagen vooz de behoudenis van haer Pastoren en Conventen. De Hertoch dede tot Antwerpen opt Kiel aende suytshide vande Stadt een sterck ende geweldich Casteel Bouwen / het welke meer gekost heeft van maecken als 14 hondert duysent guldens / waer toe die vander Stadt selfs vier hondert duysēt guldēs hebben moētē opbzengen. t selve volmaect wesende heeft hy daer Spaensche en Duysche Soldaten op gelepdt en de Bozgerē gewongen die van Bedden te versien. Ende heeft daer Casteleyn van gemaecht eerst Gabriel Cerbellione ende daer naer Sancio Davila, Opten 19 December heeft den Hertoch doen in roepen ende dagen om binnen dzy mael 14 daghen / vooz hem te compareren / den Prince van Orangen, Graef Lodewijck van Nassau, de Graven van Hoochstraten, vande Berch, van Culenburch, de Heere van Brederode ende verscheyden andere Heere: de Prince den Grave van Hoochstraten, ende eenige andere Heeren hebben haer schiztelickē verantwoort / en die in dzuck laten uyt gaen / bewijfende dat sy noch wettelicken noch vooz haere competentē te rechtē geroepen waeren / dat sy als Heeren vande Blicse alleen behoorden ghe-

Egmond,
Hoorn ende
ende eenighe
andere ghe-
banghen

wilde Ge-
sen

Manif-
fest-
vooz
vande
vanden
vanden

Maurits van Nassaus

oordeelt te werden van haren mede broede-
ren: ofte so niet presenteerden sy voozden Key-
ser/ ofte ander Potentaten te verschynen ende
haer te verantwoozden. Maer den Hertoch
dit alles niet achtende ende by gebzecke van
non comparitie/ heeft haer Orsinitibelicken
veroordeelt/ verballen te wesen int Crimen
laese Maiestatis, ende oversulcx den Procureur
Generael alle synen eysch toe gewesen/ als
verbeurt te hebben Lijf ende goet/ voozden
Coning/ ende tselve is allome tegen hare goe-
deren in twerck gestelt. Den Bloet- Raet heeft
voock vommisse gestreucken tegen thups vande
Grabe van Culenburch, alwaer de Edelen in-
de Jare 1565 vergadert geweest hadde/ omme
de requeste hier vozen verhaelt aende Regen-
te te presenteren. Tselve oorzdelde totte gront
toe af te werpen/ ende opte plaetse te doen op-
rechten een Marmozen pijlaer / met vier op-
schyften in vier talen/ inhoudende de redenen
waeromme/ ende van wie/ dit hups geruineert
ende ter neder ghewozpen was. Den Prince
van Oranjen / met verschepden andere ghe-
vluchte Heeren ende Edelen / ende eenige Ne-
derlanden/ de welke van Ducq D'alba ge-
bannen waeren / mitsgaders met hulpe ende
assistentie van zyne vrienden/ ende Bont ghe-
noten/ heeft eenich volck van wapenen by den
anderen hier ende daer versacmelt/ ende te vel-
de ghebzacht: ende gheresolveert den Hertoch
van Alba soo bele hem mogelijcken wesen sou-
de in zyn Oprammich vooznemen te verhinde-
ren/ ende haere goederen ende leuen teghen
sijn gewelt te beschermen. Volgende dese reso-
lutie / verghefelschapt wesende met verschep-
den Duytsche Heeren ende Dozsten/ is hy naer
de Nederlanden ghekomen / ende heeft in het
Landt van Gulick ontrent 2000 mannen (die al
daer laghen en wachten naer haere wapenen/
die van Ceulen gebzacht souden werden) by
een doen vergaderen / van meeninge wesende
niet haer af te komen: maer den Hertoch van
Alba, sulcx her staende heeft/ den Grabe van La-
dron ende Sancio d'Avila, met seckeren Daen-
delen Soldaten derwaerts gesonden/ om sulcx
te verhinderen. De welke dit volck ontrent
Dalem vindende / geresolveert hebben aen te
tasten ende te slaen / al eer datse meerderen
aenwas mochten krygen. Het welck sy opten
25 Aprilis 1568 ghedaen hebben/ nemende den
Heere van Villiers ende d'Huy gevangen. De
Heere van Cocqueville ende eenighe andere
Fransche Heere/ hebben mede tot hulpe vande
Prince een groot ghetal van Fransospen ende
Nederlanden by een versacmelt/ ende waeren
van meninge den Hertoch in Artoys te besyjn-
gen/ maer werden desghelijcx ontrent Sinte
Amans verflaghen ende verstroyt door den Co-
ning van Brancrjck. In het begin van
Meye heeft Graef Lodwijck, en Graef Adolph
van Nassau / Graef Joost van Schouwen-
burch, ende eenige andere Heeren wederomme
eenige Daendelen Soldaten by een vergadert/
ende sijn met de selve vooz Dzielant / naer het
Landt van Groeningen ghetrocken / in nes-
mende het hups te Wedde ende den Dam, haer
vooge op de Stadt Groeninge hebbende. Maer
den Hertoch sulcx verstaende / sont inder haest
om sulcx te beletten de Tercia van Sardinia on-
der Bracamonte, mitsgaders drie Daendele va
het Regiment van Lombardien, ende andere
Daendelen Spanguaerden ende Italiaenen /
desghelijcx eenighe Coznetten Ruyteren/ onder

t' gebiedt vande Graven van Arenberch ende
Meghen. Graef Lodwijck sulcx vernemende
ruickt terfont alle sijn macht (die verdeelt lach)
by een: ontrent den anderen komende / scher-
mitsen eenighen tyt teghen malcanderen /
Graef Lodwijck treckt naer den Dam op sijn
voordeel: Arenberch volcht hem/ des anderen
daerhs wesende den 24 Meye / ziet Nassau den
Dyandt op hem aen komen/ tusschen het Cloo-
ster van Heyligerlee ende t' Doz Wintschoren,
by hem alleen hebbende een Bende Ruyteren
van Martenengo, biedt den Dyandt t' Hoost/
treffen den anderen/ ende verlaet een grote me-
nichte vande Spanguaerden (die alte vierich
waeren om Graef Lodwijck te slaen) ende an-
der Soldat: den Grabe van Arenberch, Haul-
tin en verschepden Officiers sijn opte plaetse
doot ghebleven: het gantsche Legher vanden
Hertoch nam de vlucht: ende vele vande selve
verberchden haer in het Clooster van Heyliger
Lee. Graef Adolph van Nassau doet het seive
besetten/ bestozmen/ ende innemen/ maer werdt
zels / inde inneminge doot gheschoten / ende
werde met groote droefheyt tot Wedden, be-
graven/ ende te aerdenghebzacht. den Grabe
van Arenberch werde int Clooster van Hey-
ligerlee begraven. Den Hertoch van Alba sie-
de de Victorie van Graef Lodwijck, ende ver-
schepden andere aenlagen / die hier ende daer
geschiet waeren ende noch meer te verwachtu
stonden / heeft nochtans niet willen betoo-
nen eenighe vzeese vooz haer te hebben. Maer
is voozt gebaeren in het Doederen teghen
de gevangene ende uyt gheweucken Heeren en
Edelen: de welke hy opten 28 Meye/ verclaert
en gecondemneert heeft/ lijf en goet verbeurt te
hebben. Ende heeft die inde Landen gebleven
waeren op een nieu den Coning doen sweeren
ghetrou ende ghehoorzaem te wesen / ende de
Roomse Religie te mainteneeren. Ghebidt
dat alle de ghevluchte souden weder keeren/ en
haer vooz hare Magistraten vertoonen/ opte
verbeurte van haere goederen / ende eeuwelick
uyt den Lande gebannen te werden. Opten
ersten Juny/ doet hy tot Brussel onthoofden
beide de Doederen van Batenburch met noch
15 Edelen ende Heeren: ende opten tweeden
Juny/ Ian de Montigni Heere van Villiers, en
Heere van De Huy, den Bailli van Engien, en
Cornelis Nieren Predicant. Dese werden als
tsaem gedoot onder het geluyt van vele Crom-
melen/ om dat de gemeente niet en souden hoorze
wat sy seyden/ als sy gerecht wierde. Tot Vil-
voorden dede hy desghelijcx de Heer Antonis
Stralen, Heer Ian Casenbroot endemeer andere/
naer dat sy seer gepijnigt geweest hadde/ ont-
hoofden den 3 Juny werde den Grabe van
Hoorn en Egmond van Gent weder tot Brus-
sel gebzacht / haere Proceffen werden by den
Procureur du Boys bedongen / ende haere alle
hulpe en assistentie van Advocatē geweggert/
die haer nochtans toe gesept en beloofte was:
alsoo dat sy soo sy best mochten haer sels moe-
sten verantwoozden. Welck sy wel niet groo-
te Protestatiē deden/ klageude over het groot
ongelijck datmē haer doende was/ maer t' was
alles te vergeefs. Want de Hertoch met eeni-
ge van sijn Bloetraedt heeft haer opten 4 Junij
veroordeelt, vervallē te wesen int Crimen Laese
Majestatis, ende dien volgende geexecuteert te
worden metten swaerde, ende haer Hoofden ge-
stelt te werden, op hooghe ende publicke plaet-
selt, op dat die van een ieghelijken soude mogē
gesien

1 Hups van Culenburch geoordeelt/ te ruineren

Den Prince versacmelt Dole van wapenen

Werden by Dalem ende S. Amans verstroyt en gelagen

1 Hups te Wedde en den Dam by Graef Lodwijck ingenomen

Slach by Heyligerlee alwaer Graef Adolph van Nassau doot blifft

Duc Dalba verclaert dat alle de Edelen lijf ende goet verbeurt hebben

Doet vele Edele ontz halven tot Brussel

Desghelijcx den Grabe van Hoorn en Egmond

gesien worden. Conflquerende voorts alle haere goederen voordien Coning. Dese Donnisse werdt de Graben een upre booz den midder nacht gesonden. De Graben dese Donnisse geschoot hebbende/ hebben zy tselve verduldich aengenomen. Den Graben van Egmondt seyde (sonder hem eenichsins te ontsetten) dat is booz waer een grou welick ende streng Donniss/ ick meynde de Coning soo veel niet vertooynt te hebben / want tgene ick ghedaen hebbe dat hebbe ick wel gemeynt ten besten ende tot synen dienste/etc. Des anderen daechs des morgens tentien upren/ werde de Graben van Egmondt op het Schabot (tot dien eynde ghemaeckt / met swart laecken bespzept ende behangt wesen/ twelc rontomme met 22 Daendelen Spangnaerden besetter was) ghebracht vandē Colonel Iulian Romero, vergeselschapt wesen/ metten Bisschop van Yperen, en syn Biechtvaeder Martinus Riethovius alle in rouwe gelect wesen. Op't Schabot komende ging hy wat op ende neder / wenshende syn leven te mogē verliesen inde Oozloge/ in Dienste van synen Coning/ hy vzaechde aen Romero, offer geen ghenade was / de welke sijne schouderen optreckende zeyde/ neen: Waer over hy synen Mantel ende Cabbaert neder wierp knielde op het kussen/ metten Bisschop biddende/ daer naer een syden slaep mutse booz zyn ooggen treckende/ bereyde hem ter doot/ terfont is den scherprechter gecomen/ en sloech hem met een slach zyn hooft af. out wesen/ ontrēt 47 jaeren/ nae latende drie Soren ende acht Dochters: zyn Lichaem ende Bloet werdt met swart laecken ghedeckt. Daer naer werde den Graben van Hoorn opt Schabot gebzacht / de omstanders gheluck gewenst hebbende/ begeerde hy/ dat zy hem souden helpen bidden dat hem Godt alle sijne sonde wilden vergeven. Maer en wilde niet bekeimen de Coning synen Heere te coyt ghedaen te hebben. Sijn mantel afghelept hebbende knielde op het kussen / treckende syn Bonnette over sijne ooggen/ seggende Heere in uwen handen bevele ick mijnen Geest. En werde dit seggende/ onthalt/ out wesen/ ontrēt de vyftich jaeren/ geen kinderen achterlatende. Hare hoofden werden op staecken/ met pferse pinne opt Schabot gestelt wel twee upre lanck / met groot verschicken ende medelijden vande gemeenten. Daer naer zyn de hoofde afgenomen en met de Lichamen elck naer haere heerlicheden geboort en eerlichen begraven.

Graef Lodwijck (als booz henen verhaelt is) sijne Dictorie vervolghende / is naer Groeninge getrocken / en heeft tselve belegerd/ goede hope hebbende dat te vercrighen. Duc d'Alba sulcx verstaende / is selsf Persoonelijck te velde gekome met noch 17 Daendelen Spangnaerden/ en andere Soldaten / om Groeninge te ontsetten/ ende is den 14 Julij daer mede in sijn Leger ghekomen. Graef Lodwijck de macht vanden Hertoch siende: ende vande Keyserlike Majestept (op pene vanden Ban) gheboden sijnde te vertrecken / heeft met sijne Heeren gheresolveert de Stadt Groeninghen te verlaten. Ende is met sijn Leger naer Wedde vertrocken. Den Hartoch sulcx siende volcht hem opten 19 Julij naer / met sijn geheele Leger/ gelegentheydt soeckende om hem te mogen slaen. Ende heeft hem ontrēt Lemmingen achterhaelt ende ghebonden. Ende alsoo Graef Lodwijck / geen tijt en hadde omme hem ghesnoechsamelicken te mogen stercken / ofte tegen

den slach toe te rusten / ende datter groote on-eenicheydt onder sijn Volck was / die alst van noode was te bechten/ om gelt riepen/ ende on-ghewillich waeren / soo werdt hy van het Le-gheer van Ducq d'Alba overvallen / ende met groot verlies vanden synen / opten 21 Julij 1568 geslagen. Graef Lodwijck met verscheden Heeren / salveerden haer selven in een Schip/ ende voeren naer Emden. Sijn overgebleven Volck wederomme by den anderen versamelt hebbende/ treckt daer mede naer Dupt-standt / ende voecht hem by den Princen van Orangnen, de welke aldaer wederomme een groote macht van Volc by den anderen vergaderd hadde / omme daer mede in dese Landen te komen. Maer booz ende al eer dat hy boozt treckt/ heeft hy openbaerlicken verclaert/ wat redenen hem hier toe bewecheden / segghende tselve te doen ter eeren Godes, ten dienste vanden Coninck, tot bescherminge vande arme ende verdructe Onderfaten, en onderdruckinge vande Tyrannie van Ducq d'Alba, waer mede hy de bloeyende en Heerlicke Nederlanden ruineerde ende te gronds bracht. In September soo heeft hy tot Ronnerdorff in het Bisdom van Trier een Generale monsteringe van sijn gantsche Leger gedaen/ hem sterck bevindēde. XLIII Daendelen Duptschen/ vier dupsent Daelen/ Neder-landers ende Francoysen / meest al Archibusers / VII dupsent/ wel gemonteerde Paerden/ met eenich geschut ende veel admintie/ de welke van verscheden treffeliche Duptsche ende Nederlandtsche Heeren ghelept ende gestiert werden. Tot Sinte Vyte (een plaetse onder des Princen gebiet behooyende) over den Rijn ghetrocken wesen/ treckt naer Benedē/ versoect aenden Hartoch van Cleve dooz sijn Landt te mogen trecken/ die sulcx weggert. Graef Lodwijck heeft Arenberch, Kempen, ende Horneson innegenomen. Ende neemt opten Rijn 18 Schepen met allerley Italiaensche waeren geladen wesen/ de welke hy om een groote somme gelsk rantsoencert. Den Prince is seckerere dagen tusschen den Rijn ende Mase blijven leggen/ niet wetende of hy naer Lutsenburch ofte Franckrijk wilde trecken / waer upt dat den Hartoch suspitie genomen heeft/ dat hy eenich bestant met die van Lutsenburch hebbe mocht / ofte mette Gouverneur Graef Pieter Ernst van Mansfeldt. Waeromme hy hem terfont te Velde begeve heeft/ met VII dupsent Spangnaerden 40 Daendelen Daelen/ drie dupsent Duptsche / twee dupsent Spaensche / Italiaensche Paerden/ ende twee dupsent vande Bende van Ordonnantien/ ende ander groot ghevolck van Pionniers/etc. Ende is daer mede naer Maftricht getrocken / om den Prince de incomste binnen dese Landen te beletten / maer siende dat hy so sterck was/ dooz hy hem niet aengripen noch te slaen / ende resolveerde defensive Oozloghteghen hem te voeren / soeckende alle middelen om hem den toevooz van sijne Dictualie af te snijden/ boozsecker houdende hem daer mede wel upt de Landen te houden/ waer over hemden Prince by het Casteel Noyteijn, eenighe Daendelen knechten af slaet. Den Prince vertreckt naer Luyck, alwaer sijn volck onder den anderen om de Kegeringhe wille oneenich werden/ tegen malkanderen inde wapenen slaen / eenighe Heeren overvallen ende doot slaen: den Prince om haer te vereenigen tusschen beyden gaende/ is in groot perijckel van sijn leven/ want zyn Papier werde van sijn

werdt by Lemmingen geslagen

De Prince comt met een groote Leger weder te Velde

Duc d'Alba comt mede te Velde

Enighe Daendelen van hem by Noyteijn ghevangen

Mantel van sterben van de Graben ende haere laer/te wooyden.

Graef Lodwijck belegerde Groeninge

Den Prince
comt over
de Mase en
ghefenteert
te Naen.

Lijf gheschoten/ nochtans sonder hem eenich-
sins te quetsen. Sijn Volck wederomme ver-
eenicht hebbende/soeckt over de Mase te komē/
twelck epudelic met groote rassicheyt ontrent
Stockem geschiet is: overgekome wesen de trect
in goede Ovdonmantie Duc d'Alba te gemoete/
alle occasien soeckende om hem Slachte mo-
gen leveren/ maer te vergeefs/ want den Har-
toch hadde het tegendeel besloten/ ende anders
niet voozgenomen/ dan den toe voer vande Dic-
tuaile te verhinderē als gesept is/ vooz seecker
houdende dat hy hem inde winter aldaer niet
lange en soude moghen onthouden. Den Prin-
ce voozghenomen hebbende zyn Leger noch te
verstercken met twee duysent Francopsen/ en
X I I Coznetten Paerden/ onder den ouden
Heere van Ienlis, ende Morvilliers, de welke
hem te moete quamen/ ende ontrent Indoigne
lagen: en konde sulcx niet te weghe brenghen/
ohermits den Hartoch tselve vernemende/ zyn
Soon Don Frederijck met vier duysent Span-
gnaerden derwaerts ghesonden hadde om die
te beletten/ ende heeft enige vande selve ver-
slagen: maer de reste is in des Princen Leger ge-
komen. Paer dien den Prince sach dat Duc
d'Alba alle occasien van te staē verby liet pas-
seren/ dat hy hem aldaer alsoo niet langher
mocht onderhouden/ en dat hem gelt ende Dic-
tualie ontbrack/ soo heeft hy besloten met sijn
Leger naer Dancryck te treckē/ om den Prin-
ce van Conde te assisteren. Trecht dien volgen-
de dooz Henegouwen: Den 12 November van
Quenoy ophzekēde omnaer Cambresis te trec-
ken/ soo heeft hy des morgens ontrent 9 upren
X Daendelen Duptschen / V I I I Daendelen
Spangnaerden/ ende drie Coznetten Paerden
van des Hartochs volck ontmoetende verslagē
ende verstroyt/ alwaer veel treffelike Perso-
nen vande Spangnaerden en andere doot ge-
blevē sijn. Den Hartoch hē tot hier toe gebolcht
hebbende/ heeft hem verlaten/ ende te rugge
getrocken/ en is op den 20 December wederom
tot Brussel ghekomen/ alwaer hy met groote
buechde vande sijne ontfangen is. Den Prin-
ce met sijn Leger in Dancryck wesende muti-
neert sijn Volck wederomme/ willen niet vorder
trecken/ ende begeren gelt ende betalinghe/
waeromme hy genootsaecht was dooz Cham-
pagnen en Loreynen naer Straetburch te trec-
ken: alwaer sy haer selven verdeplden ende
met groot ongenougen elcx sijns weechs troc-
ken. Den Prince met zyn Broeders Graef
Lodwijck ende Graef Henrick, noch X I I hon-
dert Paerden in haeren dienst behouden heb-
bende/ begheben haer onder den Grave van
Zwebruggen, de welke den Prince van Conde
met een groot Leger te hulpe ghekomen was
tegen den Coninck van Dancryck/ den Har-
toch sulcx verstaende heeft tot assistentie van-
de Coningden Grave van Mansfeldt gesonden
met X X V Daendelen Spangnaerden ende
Duptschen/ ende twee duysent Paerden: de
welcke opten 3 October 1569/ met s' Conings
Leger vereenicht wesende/ ontrent Montcon-
cour, het Leger vanden Prince van Conde ver-
snaen ende verstroyt/ alwaer seer vele Dupt-
schen ende andere aen beyde de syden geslagen
werden/ doch Graef Lodwijck heeft de Dupt-
sche Ruyteren met seer wepnich schade upt den
Slach ghebzacht/ den Prince van Orangen
was eenighe daghen te vozen alleen sijn Danc-
ryck naer Duptslandt/ niet sonder groot pe-

Derlaet by
Quenoy es
nich volck
van Duc
d'Alba.

Trecht met
1200 Paer-
den in Danc-
ryck.

Slach van
Montcon-
cour.

rijckel vertroocken/ om eenige affairen.

Den Hartoch van Alba also met cleyne scha-
de de Prince van Orangen verduyrt hebbende/
ende daer dooz te trotser ende moediger gewoz-
den sijnde/ heeft wederomme vooz ghenomen
met sijnen Bloet-Raet de Landen onder sijne
wrede Kegeringe te brenghen ende te dwingen/
doodende allomme vele Angesetenē der selver/
die int minste iet teghen de Placcaten ofte An-
quisitie gedaen hadden: ende socht de nieuwe
Bisschoppen/ daer dooz alle den opzoer ende
Troublen inde Landen gekomen waeren/ nu
wederomme met geweld in te voeren. Waerom-
me seer veel volcx andermael upt de Landen in-
de omleggende ghebupr-Landen bluchten met
Wijf ende kinderen/ omme aldaer dooz haere
Peringhe ende hantwercken/ haer ende haere
hups gesinden te moghen erneren ende van al-
le nootlike behoefte en versozgen/ dooz welke
blucht vele Peringē/ konsten/ ende handtwer-
cken/ die vooz die tijden alleen inde Nederlanden
placht en geoeffent te werden/ nu hier en daer
gebzacht ende geplant sijn/ waer dooz zy eeni-
ge verballen steden soo in Engelandt/ als in
andere Landen wederomme op geholpen ende
Rijck ghemaect hebben. Iae men hout vooz
seecker datter upt de Nederlanden dooz de Ep-
ramie vande Hartoch ende andere Kegeerders
geblucht ende vertroocken sijn meer als hondert
duysent huysghesinnen. Inden Jaere 1570
inde maent Mey heeft den Keyser Maximiliaē
de I I tot Spiers een Rijck dach beropen en ge-
houden/ alwaer de ghebluchte Nederlander
int gemeen/ de Graben van Culenburch ende
vande Bergen ende verscheyden andere Heeren
int particulier/ met seecker supplicatien aen het
Rijck versochte/ dat zy vooz haer aende Coning
souden willen versoecken/ of zy soude moghen
genietē de Religions vrede/ de welke in Dupt-
slant gemaeckt ende onderhouden werde: seg-
gende de Nederlanden mede en ghedeelte van
het Rijck te wesen/ ende den Keyser met Leen-
schap verbonden waeren. Van de Ghesanten
vanden Hartoch van Alba hebben teghen dese
requeste geprotesteert alsoo datter niet naerge-
volcht is. Den Coning om de Nederlanden
niet geheel te verwoesten en te gronde te bren-
ghen/ ende de Catolijcken haer Lijf ende goet
(twelck sy wel achtervolgende sijne Sententie
vande 26 February 1568 verbeurt hadden)
te bewaeren/ ende dooz dese goetdadicheydt
haer eenichsins te bewegen tot het gelt vanden
Tienden Penning/ die den Hartoch al voozge-
slagen hadde. Heeft opten 16 November 1569
gemaeckt ende gegeven een Generael Pardon
maer is bij den Hartoch opgehouden totten 16
Jully 1570 ten welcken dage hy tselve bimien
Brussel solennelijcken heeft doen vercondigē en
Publiceren: in somma dit innehoudende dat de
Conincklike Majesteit uyt verscheyden aen-
merckingen ende door tusschen spreecken van
Paus Pius de V, met advis vanden Hartoch van
Alba, voorgenomen hadde sijne ondersaten hae-
re misdaden alles te vergeven, ende sijne onder-
sate meer met soeticheyt en genade, dan met straf-
heyt te regeren, om haer geen, oorsaeck te geven
de Landen uyt desperatie te verlaten, ende van
volck te ontblooten, en dat nochtans met seker
restrictien, palen ende limiten, sonder dat sy
nochtans sullen behoevē te versoecken Particu-
lier remis. Maer die eenichsins inde beroerten
tegen de Placcaten, mochten misdaen hebben,
mits berou daer van hebbende, souden naer twee
maenden

Door de
wrethte
van Duc
d'Alba
bluchten
veel Heere
landers.

De geblucht
te snecken
assistentie
aenden Key-
ser

Generael
Pardon
vanden Co-
ning door de
telgheer.

maendé vande uytroepinge van dese doen, sulcke submissie, beloften, herroepingen, ende affweeringen van alle dwalingen, ende haer onderwerpen te ontfangen ende te vol doen alsulcke salige penitentie als haer soude ghestelt werden, by die, die daer van de macht van des Paus wegen souden hebben. **Wt sluytende buyten dit Pardoen alle** de Predicanten, Leeraers, Diaconen, Ouderlinge, ende die de selve in haere huysen gheherbercht ende gehouden hebben, Brandtschichters, Beeldstormers, Ballingen, ende die eenige Hoofden geweest sijn inde oproeren tegen de Roomsche Religie, de autoriteyt vande Coning, ende ruste der Landen: desgelijcx die de leste reyse mette rebelen de wapenen aengenomen hebben; ofte die by gestaen hebben met Victualie, gelt, ofte andersins als mede alle Wethouders, Magistraten, Raden, Officieren, ende alle die in eenige diensten vanden Landen sijn om dat zy niet en behoorden alleen de misdoenders te straffen, maer selve andere goet exempel te gheven, waeromme zy meerder straffe dan andere verdienen. Aengaende de Staten, Steden, Gemeynen, Collegien ende Broederschappen vande Landen, die tegen den Coning ende sijne Placcaten mochten misdaen hebben, behielt de Coning aen hem om daerinne te doen naer sijn belieste, &c. Hier hebt ghy int cozte tbegryp van het Pardoen vande Conincklike Majesteit/maer dit Pardoen heeft onder de ghemeynten gheen groote blytschap noch ruste ghebracht / maer noch vele verweckt om alles te verlaten ende upt de Landen te verrecken.

Den Prince van Oranguen heeft inden Jaere 1570/ aen verscheyden uptgheweekene Nederlanders Commissie ghegeven om eenighe Schepen van Oozloghe toe te rusten / om daer mede den Hartoch ende sijne assistenten te water/alle hinder ende schade te doen / en heeft daer nae tot Admirael over de selve gestelt den Grave vander Merck. Dit Volck de watergeusen genaemt sijnde / hebben den Hartoch ende den Coning seer groote schade ter Zee gedaen/ ende vele Coopvaerdie Schepen ghenomen/ de welke sijne ondersaten toebehoorden. Sy hadden haere upt ende inbaert inde principaelste havenen van Engelandt, Rochelle, het Vlie, ende Texsel. den Hartoch van Alba heeft wel eenighe Oozloch Schepen daer teghen uptghesonden / maer sy hebben seer wepnich uptgericht / dan hy heeft inden jaere 1572 / aende Coninginne van Engelandt met groote beloften ende soete woorden soo veel te weghe ghebracht/ dat sy by Edict gheboden heeft dat dese water-genseu upt alle haere havenen souden verrecken: ende sy heeft haere onderdanen op groote straffe verboden haer int minste gheen toe voer van Victualien te doen. **Wacromme sy ghenootsaecht waeren te verrecken.**

Den Hartoch van Alba meenende dat hy de Nederlanden nu gheheel onder sijn ghebiet ghebracht hadde / soo heeft hy aenden Coning versocht om van sijn Gouvernement (vermits sijnen ouderdom) ontslaghen te wesen/ maer vooz sijn verreck / omme de Landen in ghebruyge te slavernie te houden/ende sijne Victorie naer sijnen lust te moghen ghenieten/ soo heeft hy voozghenomen de ordinarissche Staten der Nederlanden tot Brussel te doen vergaderen / ende aen haer te versoeken en te begeeren den hondersten penning van alle roerende ende onroerende goederen/ ende daer en

hoben den Tienden penning van alle roerende ende den 20 penning van alle onroerende goederen die vercocht souden werden sonder tijt te stellen hoe lange. **De Heere vande Rade van State/ Secrete ende vande Finantien hebben hem voozgehouden wat swaricheden inden jaere 1556 doozt begeeren vanden hondersten penning ontsaen waeren: desgelijcx wat moeyten datter met r'invoeren vanden tienden penning te verwachten waeren/ ende dat hier dooz het welbaren ende de neeringhe deser Landen gheelicken souden wech genomen werden. De welke hy naer sijnen wille wederleggende onder meer andere saecken antwoozde dat het vooz de Gheemeente een klepne saecke souden wesen den tienden penning te geven/ als sy vooz haer selven de negen behielden. **Dat den Coning dooz desen middel gelt genoegh bekomen soude om alle sijne Soldaten tot allen tijden wel te moghen betalen etc. Belovende daer teghen wederom af te doen de Impossten opt Coozn/ Vleesch/ wijn ende Bier etc. De Staten hier op tot Brussel ende inde Provintie vergadert wessende/ en maechten gheen groote swaricheydt om den hondersten penning eens te consenteren/maer versochten vanden tienden ontslagen te wesen/ overmits dat daer groote moeyten upt te verwachten waeren onder de gemeenten. Den Hartoch was hier mede niet te vreden/ maer socht den eenen dooz list en goede woorden/ en de andere dooz dreygemente tot het consenteren te brengen ende te beweghen/ ende heeft hier dooz sommighe van de Staten ende eenighe Steden tot een half consent ghebracht/ op sekerer conditien ende groote beloften van moderatie/ die by hem beloost werde/ maer dandere Steden hebben sulcx gewepgert/ waer over hy die naemaels heeft doen straffen. Hier op doet hy den hondersten penning in het were stellen/ om die te lichten/ ter wijle dat hy de sozme om den tienden penning te Collecteren soude beramen: maer alsoo hy noch eenighe swaricheden vreesde / so proponerde hy datmen hem in plaetse vande X ende XX penning/ vooz ses ofte ten minsten twee Jaeren lang soude uptrepcken twee milioenen Jaetlicx / ende noch eens den hondersten penning twelck vier milioenen bedroech. **Maer hier toe en konden de Landen mede niet verstaen / noch accorderen: de saecken aldus eenige tijt staende/ so heeft den Hartoch de Odonatie vande X en XX penning opten lesten Julij 1571 doen publiceren met seckerer moderatien / naer sijn belieben daer over gemaecht. De Landen waeren hier mede ten hoochsten t'onbzedede ende hielden tselve vooz een Tyrannie/ seggende datmen hier dooz socht de gemeenten arme te maecken en dan te Landen upt te jaegen. Den Hartoch tselve niet achtende nochte desgelijcx de vermaninge van sijn eygen Raden/ seyde dat hy die met wille ofte onwille van haer begeerde te hebben, al souden alle de Landen verloren gaen, ofte t soude hem sijn leven kosten. **Dant tselve ging de Hoocheydt en de Eere vande Co. Majest. aen: de selve met vele dreygende redenen bejegenede/ seggende dat sy altsaem so wel als de Grave van Hoorn en Egmondt haer leven verbeurt hadden / maer dat den Coninck tot haere versoeninghe het consent vande tienden penning aengenomen hadde/ ende verscheyden andere trotse ende wreedde woorden meer. **Jae hy seyde dat hy hem veel liever in stucken soude laten houwen/ dan te liden dat de Landen haere beloften (ghelijck**********

Soeckt den 10 penning in te boeren.

Soekt den 10 penning publiceren.

Soeckt die met getwels in te boeren.

Wit blyft het Pardoen ghesloten waeren.

De watergeusen doen den Jaer socht te water groote schade.

Maect me Engelandt verrecken.

Alba versocht den C. XX. ende X. penning.

hy haer gedwongen consent acht niet en sou-
den houden/ ende dat hy de Son ende Maen veel
eer haer clacrhcyt souden verliezen, dan hy den
thienden Penning soude missen. De Staté heb-
ben eenige upt de haer gecommittceert om naer
Spangien te repfen/ ende den Coning dese saec-
keten vollen te ontdekken / maer den Hartoch
ontbietet te rugge ende dreychete te doen doos-
den. Ende socht niet te min den thienden pen-
ningh binnen de Stadt van Brussel int werck
te legghen / maer de Brusselaers opposeer-
den daer teghens / sluyten haere Winckels /
willen noch coopen / noch vercoopen / noch
Sacken: noch Brouwen / waeromme dat-
ter onder de ghemeenten grooten opzooer ende
confusie quam. Den Hartoch heeft niet te min
t'selbe met ghewelt willen dooz drijben / ende
heeft inde Maert Anno 1572. wel 70 vande
Burgeren die hy hadde doen noteren/geboden
datse haer Waeren souden vercoopen/ ende be-
talen den 10 penning ofte dat hy haer in haere
deuren soude doen ophangen. Daer toe de Of-
ficiers ende de Beulen al last hadden/en souden
des nachts geschiet hebbē/ als ten selven dage
de tijdinghe quam dat den Grave vander
Marck den Briel ingenomen hadde / waer dooz
de upthoeringe vanden thienden Penning ge-
schozt/ ende daer naer geheel achter ghebleven
is/ nochtans hoe wel dat de Landen hem ghe-
wepgert hebben die te betalen/ soo heeft hy die
in 6 Jaeren tijds/ op d'een ofte d'ander wyse
uptgheperst meer als twee ende vijftich milioe-
nen gouts. Den Grave vander Marck geboden
wesende upt Engelandt te vertrecken/ soo is hy
ontrent de xl. Schepen sterck wesende/ wel ge-
monteert ende versien zijnde van daer gesepit /
van meninge wesende de Stadt van Enchuyfen
(alwaer speenige vzienden met hadden) te ver-
oberen / waer overmits haer den windt niet
dienstelicken was/ soo zijn sy de Mase ingelo-
pen ende zijn naer den Bziel gesepit/ haer Volck
gelandet/ de Stadt doen aenvalen/ ende be-
klimmen/ ende sonder bloedt- stoztinghe opten
Palmsondach wesende den cersten Aprilis 1572
inghenomen/ ende t'selbe naer haer vermoghen
ghestercht. Den Hartoch van Alba sulcks ver-
staende scheen hy t'selbe niet veel te achten /
maer heeft niet te min voozgenomen de Stadt
Vliisingen te doen besetten met Spaensche
Garnisoenen / onder het Gouvernement van
Pacico/ maer de Bozgheren willen sulcks niet
toelaten / vzeesende datmen dooz de selve
den 10 Penningh soude willen invoeren/ ende
hebben t'gheschut opte haven gebzacht/ ende
teghen de aenkomende Soldaten ghestelt/ de
welcke sulcks vernemende vertrocken naer
Bergen opten Zoom. Pacico komt daer naer
alleen met sijn eygē Dienaers meende sijn gar-
nisoenen aldaer te vindē: sy nemen hem ghe-
hangen/ ende by hem eenige schzifte bindende/
de welcke haer e enich achterdencken dede heb-
ben/ dat den Hartoch yet met haer vooz hadde/
so hebben sy gheresoldeert/ haer teghen hem ter
weer te stellen / ende naer den Briel, ende aen
Graeff Lodwijck die in Dzanerjck was/ ende
elders om hulpe ende assistentie gesonden/ die
spooch gekregen hebben/ en hoozende wat den
Grave vā Bossu met die vā Rotterdam uptghe-
recht hadde/ so hebbē sy Pacico met eenige vā
de sijne/ tot eē wederwzacke doē ophangē: en
het begonnē kasteel wederomme afgewozpe.
sy hebben den Hertoge ter Zee allomme groote
schade aenghedaaen / alles nemende dat upt

Spangien quam/ waer dooz dat sy grootē buyt
vercregen: waer mede sy haer Stad versterck-
ten/ en eenige Soldaten betaldē/ den Hartoch
neemt Arnemuyden in/ ende beset het met sijn
Garnisoenen. Die van Vliisinghen hebben de
Schepen daer die mede gebzacht waren over-
ballen/ genomen/ en eenige verbzant. Die van
Campveer, Zieric-zee, ende het Lant vā Schou-
wē boegen haer met die van Vliisingen ende den
Pince van Orangien. Den Hartoch van Medi-
naceli byden Co. van Spangien in plaetse van
Duc d'Alba tot Gouverneur deser Landen ghe-
stelt wesende/ is den 10 Junij des Jaers 1572
met een Blote Schepen naer dese Landen ko-
men seplen/ in het minste van dese veranderinge
niet wesende/ vooz ende al eer/ hy onder het
Land begonde te komen. De Vliisingers be-
spzingen de Blote/ ende bzingen eenige groot-
te Schepen in Zeeland / Medinaceli moest met
20 vanden kleynste Affabres genaemt/ neit son-
der groot verlies ende schade tot Sluys in loo-
pen om hem te salveren. Den Hartoch doet ter-
stont dese Schepen toe rusten / meenende daer
mede ende met sijn Spaens Scheeys- volck die
van Zeeland te dwingen/ gereet sijnde/ sepnt die
niet een goeden voozwint naer Rammekens. De
Admirael van Zeeland Ewout Pieterfz. alias
worsk, heeft die (niet tegenstaende alle teghen-
weer / die sy soo wel upt Rammekens als hare
Schepen deden) met sijne Schepen ende Boos-
ten aengevallen/ geabozdeert ende ingenomen/
ende die altsamen verbzand. Den Hartoch van
Medinaceli den staet deser Landen siende ende
die anders bindende als hy gebacht hadde / en
dat hy meerder last van noode hadden om die
wederomme te recht te moode bzingen/ versocht
van sijn Gouvernement ontslaghen te werden/
t'welck hem toegelaten wert. Den Grave van
Bossu Gouverneur van Hollandt/ het innemen
vanden Bziel / en de handelinghe der Zeeuwen
verstaen hebbende/ heeft in tijts willen toefien
dat sijne Steden mochten bewaert blijen ten
dienste vanden Coning/ heeft hem met eenighe
Soldaten en Edelen naer de Maellantische Sluys
begeve om dat te besette/ sepndet eenige Vaen-
delen knechten in het Landt vanden Briel, de
welcke dooz de Oozloch schepen also verwelle-
coomt werden/ datse moestē vluchtē en veel van
de hare/ en haere Schepen achterlaten/ en met
groot gebaer naer Dordrecht treckē/ om aldaer
binnē te komē/ die sulcx tot Swijndrecht dooz
hare Magistrate beleefdelic gewepgert hebbē:
Bossu hier over qualic te vzedē wesende/ is optē
9 Aprilis 1572 naer Rotterdam getrocken/ van
meninge wesende aldaer sijn Setel van oozloge
te stelle/ om die vande Briel en ander Steden te
mogen dwingē/ aldaer komēde vint hy de vooz-
ten gesloten/ en wert ghewepgert inne te laten/
twelchen qualic beviel/ en versocht seer ernstelic
met goetheyt/ en dreygementen datse hem wil-
dē in laten/ maer sy wepgerdē t'selbe evenwel/
waeromme hy alleē versocht dat sijn Volc met
50 t'effens dooz souden passerē met ongeladen
Roers/ omme de selve inde andere omleggende
Stede te mogen logeren/ t'welck sy consenteren
Bossu trect met sijn Edeldom binnē/ de Spaig-
naerde d'ongē op hem aen / een Burger swerte
Iau genaemt/ sulcx siēde sepde dat sy haer Roers
niet gheloft en hadden/ datter meer als 50
alrede binnen waeren / ende riep datmen
de voozte sluyten soude / waer over Bossu
tooznich wert ende hem dooz steect/ de Spaens
gnaerden dzingen teghen alle bekosten vooz
nemen

ende eerst
doe Brussel

den Grave
vander Marck
neemt den
Briel in.

Den Grave
vander
Marck
neemt den
Briel in.

Die van
Vliisingen
ballen van
den Hartoch
afende ko-
men aenden
Bziel.

Dangen Pa-
cico ende
eenige ander-
sen op.

Medinaceli
cont inde
Landen en
moet gela-
ghen.

Vertreckt
wederom
me.

Bossu trect
met gewelt
in Rotter-
dam ende
vermoort
400 Burge-
ren.

nemen de Poozte in/komen in Stad/dootslaē de alles wat sy inde wapenen vonden/ also dat sy tusschen de drie ende vierhondert Burgeren vermoorden/ bedijvende allomme seer groote moetwille. Tot Rotterdam sijnde / siet hy dat sy vande onliggende Steden beset warē / ende dat hy verhindert werde om voozder te mogen trecke naer sijn belieben/ soo is hy optē 21 April wederom vertrocken/ (Delfs-haven en eenighe vande onliggende Dozpen af vziandende/) naer Haerlem, daer die van Amsterdam haer meynde into helpē / twelch haer miste / en moesten dooz de Graue van Lumey vervolcht wesende/ naer Vtrecht vertreckē. Lumey heeft Delfs Haven, en Rotterdam ingenomen ende met volck beset/en heeft van daer dooz het geheele Landt groote tochtē met goet succes gedaē: Belegerē de Geertruydenberch, de welcke haer weygerde over te gevē/om dat hy geen beschept vanden Prince vā Orangen en hadde. Bertel Entes met 30 Scheyen en twee Galeyen vooz Dordrecht, aen ancker leggende/so hebben de Magistraet die een walginge en schrick vande Kegeringe van Duc d'Alba hadden/en den Prince van Orangien seer toe gedaen warē / met hem geacordeert op seckere conditien/ eenighe van sijn Soldaten ingenomē / en opten 25 Junij Duc d'Alba vooz Dyauidt verclaert / en den Prince van Orangie gehoozsaemheyt beloofde/ de welcke aldaer terstont tot Gouverneur ghesonden heeft/ de Heer e van Buxtel. Den Graue vanden Berge, swager vanden Prince/ heeft mede eenich volck aen genomen/ heeft daer mede het Graefschap van Surphen, desgelijc de Stadt Surphē, Deutecom, Doelburch, Goor, Oldenseel, Hartem, Elburch, Harderwijck, Campen, Swol, Hasselt, Steenwijck, en andere plaetsen ten dienste vande Prince/ ingenomen heeft. Opten 19 Junij heeft hy de Stadt vander Goude nock in gecregen/ sonder eenighe bloetstoztinge. Die van Leyden hebben haer te dier tijden mede onder de gehoozsaemheyt vanden Prince begebē. Die van Gorcum opten 27 Junij/ met geweld gheuwongen wesende gevē/ haer over / des gelijc het hups te Louvesteyn en Bommel, maer also eenighe Soldaten boben het contract inde Kercke liepen en de Beelden afwierpen/ soo hebben die vā Bommel de Soldatē wederom uyt de Stad verjaecht ende verdzeven. De Stad van Buyre is op den 10. Julij dooz Capiteyn Vogellanck met behendicheyt in genomen/ ende met volck besett. Eenighe toeghedaeen personen vanden Prince ende hare vaderlandsche Drijheyt/ hebben binnen de Stadt van Enckhuysen, niet tegenstaende Bosshuysen met eenighe Dozloogscheyen en Crijchsvolck vooz de Stadt lagen/ soo veel te wege gebzacht/ dat sy op den 10 Junij de Stad vermeestert ende ingenomē hebbē/ ten dienste vanden Coning/ en den Prince sijn Stad-houder. Meester vande Stadt wesende ontboden de Ballingen t' hups / versoekende aendē Graue van Lumey assistentie/ de welcke terstont eenighe scheyen met volck ende victualie derwaerts gesonden heeft/ ende den Prince heeft aldaer Dirck Sonoy tot Gouverneur ghesonden/ de welcke met behendicheyt Medenblic ende Hoorn onder des Prince gehoozsaemheyt gebzacht heeft/ die van Haerlem en Almaer seer haest gevolcht zijn/ in somma alle de Hollandsche ende Driessche Steden behalven Amsterdam ende Schoonhoven, begheben haer onder de bescherminge vande Prince van Orangien/ ende nemen de Wapenen in handen / om haer

selvente beschermen tegen de woestheyt van Duc d'Alba ende sijnne aenhangers/ om den begerden Tienden Penning/ daer soo vele moeptens ende verdriets om ghedaen was/ af te schaffen/ ende haer van sodanigē onverdzaelicken jock te ontlasten : geresolbeert wesende liever alles te wagen wat sy hadden/ dan sulcx aen haer ende haere nacomelingen te sien gheschieden. Bosshuysen heeft tot Amsterdam een secker ghetal van oozloch-scheyen toe gerust om die van Enck-huysen daer mede onder de gehoozsaemheyt vande Hartoge te vziengen/ maer heeft daer mede niet uytgerecht / hoe wel hy tselve tot twee maelen toe/ versocht heeft.

Den Prince van Orangien nu meester van Hollandt/ Driesslandt/ ende Zeelandt gewozden zijnde / soo hebben hem de selve Landen/ en die vande Religie in Oranck-rijck naer haer vermogen eenighe Penningen te berde ghebzacht/ waer mede hy mitsgaders eenighe van sijnne epgene Steden ende Landen verpandez hebbende/ op een nieu hier ende daer wederom ten derden mael seckere Voethknechten ende Rupteren heeft doen aen nemen ende vergaberen/ om hier mede sijn goet succes te moghen bozderen/ ende de obergergeven Steden en Landen tegen tgewelt van Duc d'Alba te mogen beschermen. Ende heeft in wepnich tijts onder het beleydt van Graeff Henrick ende verscheden andere Heeren te Velde gebzacht een Leger van ses dupsent wel gemonteerde Paerde/ ende verthien dupsent voethknechten. Een verbondt metten Coning ende de Heeren vande Religie in Oranck-rijck gemaeckt hebbende/ soo hebben sy opten 8 Julij de Rijn gepasseert/ omme naer Gelderlandt te trecken/ ende aldaer te monsteren. Uyt crachte van't vooznoemde verbondt heeft Graeff Lodwijck met de Heeren La Noue ende Ieulis, een aenslach op Bergen in Henegouwen voozgenomen/ wesende de Hoofstadt des Lants/ sterck ende wel gefortificeert. Hy heeft met groote behendicheyt verscheden Soldaten/ als Cooplupden ghekleet wesende/ binnen de Stadt gesonden/ dese hebben vernomen aen hare Waerden/ of men de Poozte vooz den Sonnenschijn niet en soude om een dzinckpenning mogen doen openen/ obermits dat sy eenighe Wagenen met wijn geladen verwachtende waeren/ die sy gaern vzoech inden Kelder hebben soude/ om niet te mogen verderben. Welck sy des anderen daechs wesende den 24 Mey vercregen hebben. De Pooztier ter neder werpende/ sy de Slotelen asgenomen/ en Graef Lodwijck met ontrent 40 Mannen vooz de Poozte staende ingelaten / verwachtē de de reste van sijn gebolch/ sterck wesende 500 Paerden/ die meest al elck een voethknecht achter op hadden: die in het by legghende Bosch verdwaelt waeren. Doch epntelicken binnen gekomen wesende hebben sy de Stadt ende het Casteel ingenomen. Doch Duc d'Alba/ heeft die terstont dooz sijn Soon Don Frederica wederomme seer sterck doen belegheren : hy selfs volcht mede met een gheweldich Leger / swaer beleg/ groote moepten ende verlies van volck / opten 19 September op goede conditien vooz die van binnen / wederomme in ne ghecreghen. Hier entusschen den Prince van Orangien den Rijn ontrent Duyf-burch ghepasseert wesende/ heeft opten vierden Augusti/ de Stadt van Ruremonde op de Maese gelegē

Lumey
nemt Rotterdam
ende andere
Steden in

Dort gaet
over aenden
Prince

Den Graue
vanden Berge
nemt verscheden
Steden in

Buyren,
Leyde, Gorcum,
Enckhuysen gaet
over aenden
Prince.

Medenblic
ende Hoorn
besett

Den Prince
re hoort
weder met
een Leger te
Velde.

Bergen in
Henegouwen
verast
ende in ghes
nomen.

Wederom
me vā Duc
d'Alba be
legert

Ruer-mo-
de ende
verscheppen
Steden in
genomen.

ghelegen wesende stormender handt inghenomen. Ende alhoe wel den Hartoch van Alba over al goede ordere gestelt hadde/om des Princen overcomste over de Mase te beletten en te verhinderen/so is hy die nochtans sonder moeyten ghepasseert/naer Lueven getrocken ende heeft dat den eersten September inghenomen/desghelijcx Nivelles ende verscheppen andere plaetsen. Van des Princen weggen werde mede te dier tijden ingenomen Dender-monde, Mechelen ende Oudenaerden. in het eynde van Augustus treckt den Prince met sijn Leger naer Bergen in Henegouwen om sijn Broeder te ontfetten. Maer noch in Zabandt zijnde vercrjcht by de tjdunge vande ongheloorde Parijsche moort/het welc hem en de zijne groot naerdencken gaff / ende inden Straet deser Landen seer groote veranderinghe veroorzaeckt heeft. Want hy merchte wel dat hy daer dooz vande aliantie met Franc-rijck ghemaeckt ghefrustreert was. Waeromme hy resolveert voort te trecken/ende soo het mogelicken was den Hartoch te slaen. Maer den Hartoch die nu niemant en vreesde / dan den Prince heeft besloten niet te willen slaen / wel wetende dat den Prince daer niet langhe en soude moghen blijven / om dat hem de betalinghe die hy upt Franck-rijck verwachtte dooz die Parijsche moort soude missen. Graeff Henrick van Nassau heeft met eenighe Kuypteren des Wyants volck onversiens aenghegrepen ende sonder Ordre tot in haere schanssen ghedreben ende verjaecht. Den Prince volcht hem met het ghehele Leger / ende stelt hem in het ghesichte vanden Wyant in Slach order/om den Hartoch tot slaen upt te locken / schietende gheweldelicken in sijn Leger. Den Hartoch en wilde sulcx niet doen / maer heeft hem wederomme met schieten (weynich schade doende) gheantwoort: den Prince vier uren lang in Battalie ghestaen / ende teghen eenige vande Wyant seckere klepne aenloopen ghedaen hebbende / ende dat den nacht vooz handen was / is met sijn Leger afgetrocken naer Querrain. Den Prince van daer naer sijn eerste plaetse treckende/stelt hem wederom vijf uren in slach-orden/om den Wyant (de welcke nochtans dooz den Keurvoost ende Bisschop van Colen ende andere Heeren met veel volck versterckt was) tot slaen upt te locken / maer twas te vergeeffs. Twelck den Prince siende resolveerde opte trecken naer Nivelles. Des nachts heeft den Hartoch met twaelf hondert Spanguaerts ende acht-hondert Kuypters langs twee bedekte weggen des Princen Leger doen bespringhen ende verrasschen / ende al eer twolck inde wapenen konde komen zijnder seer vele doot gheslagen/van het eerste Regiment der Duytschen. Des anderen daechs is den Prince opghetrocken naer Zabandt/ tot Mechelen / al waer hy den Leger wat dede rusten/ende latende aldaer eenighe Kuypteren/trock naer den Rijn ende passerde die tot Orfoy. alwaer hy ghenootsaecht was die af te dancen ende te cassenen/met clepne of geen betalinghe / by soude van gelde/om dat hem de betalinghe upt Franck-rijck gemist was. Dit af dancken en gheschiede niet sonder groot peynlich van sijn Persoon/want vele van sijn volck raetslaeghen hem te houden/vooz haere betalinghe en in handen vanden Hartoch te leeren/maer werden eyntelicken dooz de andere

Heeren ende Ritmeesters / die de onnosselheyt vanden Prince wel bekennt was / noch ghecomposeert. Ende den Prince is naer Delft vertrocken.

Den Hartoch van Alba Berghen wederom vercreghen hebbende / ende des Princen Leger vertrocken ende af gedaencht wesende / is met sijn Leger mede vertrocken/ende heeft meest alle de Hooch-Duytschen die hem te hulpe ghekomen waeren afghedaencht: ende de reste van het Leger heeft hy onder Don Frederico naer Mechelen ende vander af gheballen Steden ghesonden/ om die wederom te dwingen ende onder zyn ghehoorsaemheyt te brengen. Hy selfs trock naer Maestricht ende Nimmegen. De Garnisoenen van Mechelen ende Dendermonde haer te swac bevindende onnme de Steden teghen de macht van Alba te bewaeren/hebben eerlick haer af schept genomen ende zyn vertrocken. Die van Mechelen opten 2 October haer Geesteliche met Proceffie upt seyndende aen Don Frederico om haer accoydt met hem te maekewerden subitelicken aen alle canten van Spanguaerden overballen / en hebben de Stadt seer jammerlick geplondert/nemede alles want sy vonden gout/silver/inweelen/etc. Ja selfs bedden/koetsen/stoelen ende Bancken/en tegene sy niet hooch genoeg konden rantsoneren hebben sy alsamen in eenige Schepen die daer lagen doen lade/en naer Antwerpen doo voeren. Den Krooff werde waerdich geestimeert meer dan vier Milioenen gouts. Boven alle dit bedreft sy soo grooten moetwille met moord/bzandvrouwen ende Maechden te schenden (selfs de Geesteliche niet verschoonede) dat sulcx onnosgelicken souden wesen te beschrybbe. Duc d'Alba heeft om dit lelick ongheloorde stuck te verdedigen/ eenige valsche beschuldighen tegen die van Mechelen upt geven dooz openbaren duc/waer by hy verclaerde dat sy sulcx waerdich waeren/ende wel verbient hadden. Dendermonde, Diest, ende Oudenaerden, hebben haer mede wederom aen Don Frederico overgegeve: dit geschiet wesende treckt hy voort met sijn Leger naer Gelderlandt om de afgeballen Steden aldaer mede te dwinghen / waer van datter eenige dooz de Moort van Parijs verschickt wesende / hem de sleutelen te ghemoet brachten. opten 23 November neemt hy Suthphen in / twelck hy plondert ende seer veel Burgers ende Soldaten vermoort. Hy treckt voort vooz Naerden, twelck hem mede overgeeft / opten eersten December des jaers 1572. en overmidts dat sy naer sijn believen de sleutelen niet te gemoot gebzacht en hadden/ doet hy alle de Burgeren inde Gasthuys Capelle bergaderen/ haere wapenen onnemen ende vermoorden/plondert ende verbzandt de Stadt/ ende bezijft schandeliche moetwille met de Vrouwen en Jonge dochteren. Treckt van daer vooz de Stadt Haerlem, twelck hy wel vast en sterck belegert/de welcke haer naer veel schierens en stormens/met het verlies van 12 Duytsen van des Wyants beste Soldaten en een beleg van acht maenden / grooten honger ende kommer geleden hebbende/gedwongen waren opten 12 July 1573 op genade en ongenade over te geb. Daer inne komende / heeft hy binne drie dagen/een groote menichte van Soldaten en Burgeren doen onthalsen/hangen / en verdzincken. In welc beleg den Prince van Orangien groote blydt ende naersichheyt aengewent heeft

Den Prince
soeckt
Duc d'Al-
ba te slaen.

Trecks op
ende werdt
inder nacht
vanden
Wyant ver-
tast.

Cassert
sijn Leger/
met groot
peynlich

Mechelen
ingenomen
en geplondert
vande
Spanguaerden

Descheppen
Steden vanden
Prince
wederom af

Suthphen en
Naerden ge-
plondert.

Haerlem
belegert en
ingenomen
van Don
Frederico

heeft om dat te ontfetten den Dpandt tot verscheyden tijden ende plaetsen grooten afbreuck doende. Hierentusschen hebben die van Vlissinghen ende eenighe andere Steden van Zeelandt den Hartoch aen verscheyden plaetsen groote schade aengedaen / ende de Hoofst-stadt van Walcheren Middelburch, belegert / welck den Hartoch op alle manieren socht te ontfetten / nemende den 5 Augustij het Casteel van Rammekens inne. Den Hartoch van Alba om sijne onghewoontde weethheyt wille / vande Conincklike Majesteit naer Spangnen ghe-roepen / ende opten tweeden December 1573 veretrocken wesende / ende dat Lowijs de Requesens den Grooten Commandeur van Castilien, in sijne plaetse opten 17 November 1573 ghekomen was. Soo heeft den Commandeur in Januarij 1574 een gheweldighe Scheeps-Blote doen toerusten / ende onder de Oversten ende Admirael Sanchio d'Avila en Juliano Romero, naer Zeelandt ghesonden / om daer mede Middelburch te ontfetten / overmits hem aen de selve seer veel ghelegen was. Welcke Blote opten 29 Januarij by Roemerfwael ende Bergen opten Soom in het gesichte vanden Grooten Commandeur / verflaghen ende meest al ondergebracht werden / waeromme die van Middelburch de welke nu lange in groote armoede ende honghernoot naer ontfet ghewachtet hadden / gedwongen waeren haer opten 20 Februarij 1574 in handen vanden Prince over te gheven. Daer mede dat hy nu meester van geheel Walcheren gheworden was / daer dese Landen grotelicken aen geleghen was / want de selve waeren hier mede meester vande Zee gheworden. In het leste van Augusto den Prince tot Doordrecht sijnde heeft dooz den Heere Poyet de Stadt van Sinte Geertruyden Berge doen beklimmen ende innemen. Don Frederico belegert opte 21 Augustij 1573 Alckmaer, met groote macht / en naer verscheyden Stozmen en eenighe honderden Schoten / met groot verlies vande syne soe heeft hy de selve opten 10 October moeten verlaten / ende met schande te rugge trecken. Den Commandeur wel wettende / hoe grootelick dat hem aen het gebzuyck der Zee gelegen was / ende op die van Enckhuysen ende andere Noordhollandsche Steden seer verbittert wesende / om dat zy inde mond van het Eje eenighe Schepen ghesoncken hadden / ende met een starcke Schantse daerom trent ghemaectt hebbende / die van Amsterdam verhinderden / dat zy inde See niet en mochten komen / dan met heel groot perijckel / so heeft hy een Ploote van 30 Schepen doen toe ruste / ende den Grave van Bossu tot Admirael daer over gestelt / de welke sijne woninghe nam op een geweldich Schip / dat met 22 metalen stucken versien was / ende de Inquisitie genaemt werde. Welcke Ploot by die van Enckhuysen ende de andere Noordhollandsche Steden opten 11 October 1573 / overwonnen ende verflaghen werde : den Grave van Bossu met eenighe andere Heeren werden gevanghen ende tot Hoorn gebzacht. Don Frederico treckt opten lesten October 1573 met sijne macht vooz Leyden ende belegert die / maer heeft de selve dooz de komste van Graef Lodwijck opten 21 Martij 1574 wederom verlaten ende moeten ver-trecken. Graef Lodwijck van Passau aenhet succes vande saeken in Dzanerijck wanhopende / ende dat hem beyde gelt ende Victualie waeren ontbreckende / soo heeft hy geresolveert /

opte 11 Aprilis / wesende Paeschdach / met zijn Leger sterck wesende / 8000 te voet ende 4000 te Paerde : naer Gelderlandt te vertrecken / om hem by sijn Broeder den Prince te verbou-ghen / met wiens hulpe hy de Mase verhoopte bequamelicken te moghen passeren / het welck hy naer lange moepten niet en konde te weghe brengen / overmits Don Sanchio d'Avila, sterck wesende tusschen IV ende V Dupsent Maanen het selfde verhinderde / ende selfs metter haest ontront de Grave met sijn Leger overgetrocken is / om Graef Lodwijck die ontreut Moocken lach te slaen : opten 14 Mey met sijn Leger over ghekomen / ende dooz Mondragon met noch eenighe Vaendelen knechten versterct wesende / trock inder haest met sijn gantsche macht naer den Grave / de welke sulcx verstaende / hem met de sijne terstont inde wapen begeeft / stelt hem in slachorden / ende treckt de Dpandt te gemoet opte Moocker-heyde, beyde de Battailen aenden anderen komende / en vaerdich staende om den anderen slachte te verren : so hebben van des Grave sijde eenighe van sijne Oversten ende gemeene Soldaten gemustineert / om gelt geroepen / en niet willen vechten : alsoo dat Graef Lodwijck met de reste van sijn Leger die hem getrou bleven (veel te swaer sijnde) genootsaecht ende ghedwonghen was den Dpandt het hoofst te bieden / te verwachten ende tegen te staen / twelck zy soo lange met grooter hzomicheyt gedaen hebben / dat den Grave / sijn Broeder Graef Henric, ende Hartoch Christoffel van Beyeré, vele Oversten ende tmeestendeel van sijn Leger aldaer verflagt en gebleven sijn. De Lichamen van de Grave en den Hartoch en heeft men onder de dooden niet ghevonden / noch noyt kommen vernemen / waer die gebleven sijn. Den Prince van Oran-gen / dit verlies van sijne Broeders verstaende / heeft daer over seer bedroeft gheweest. En hadde tegen eenighe van sijne Vrienden / dit on-geluck van te vozen siende / onder meer andere redenen gheseyt / mijn Broeders comste is mijn seer lief ende aengenaem / maer ick wenste dat sy over hondert mijlen waeren. Den Comman-deur dese Dictorie vercregen hebbende / heeft Don Francisco de Valdez met groote macht / opte 26 Mey 1574 wederomme vooz de Stadt Leyden gesonden / rbeleg hervatten / ende met 62 Schantzen doen Belegeren : van meninghe wesende de selve opt te hongere / want hy was dooz eenighe vande Burgeren verseeckert dat ter seer wepnich provisie ende boozraet binnen was / waeromme hy niet en twijfelde ofte zy moesten haer naer wepnich weken dooz hongernoot gedwonghen wesende in sijne handen overgheven : maer de uptcomste heeft heel anders bewesen / want alhoe wel dat het meestendeel vande Burgeren in ses weken tijts geen hzoot genoten / maer haer met mouten hoecken / Paerdenbleysch / Katten / Honden / ende verscheyden onghewoontde spijse / onderhouden hadden / ende datter dooz de Peste wel 6000 Burgeren gestozven waeren / soo hebben sy noch fans vastelijcken op God betrou / ende liever alle hunger ende kommer willen liden / ende daer dooz als dooz Godes handt gedoodet werden / dan haer onder het jock van Spangnaerden / (die haer wel met groote soetsingen de belosten ende Pardon die ende meenich-werven versochten te bewegen) te begeben oft te onderwerpen / wel wetende dat zy noch eedt / noch belosten en hielden. Den Prince van

Middelburch van de Zeeuwe belegert

Den Grooten Commandeurs comste inde Landen.

Werdt by Bergen opten Soom gelagen.

Alckmaer belegert / ende verlaten.

Slach opte Suyder Zee

Leydens eerste beleg

Slach opte Moocker-heyde

Graef Lodwijck ende Henderick van Passau verflaghen

Leyden als dremael heel sterck belegert

Spijse van die van Leyden.

Orangien en de Staten vande Lande gebzupte alle vlyt om de Stadt te ontfetten/lieten de Maers ende ander dijcken door steecken/ sielden alle de Sluysen opē / omme het geheele Landt eenige mijlen in het ronde in het water te settē / en d'oor dien middel den Wyant te veriagen en de Stadt te spijfen / maer dit alles hadde te vergeefs geweest/ten waer saecke dat God almachtich de arme bedruckte Stadt Leyden mette oogē sinder Barmherticheyt aenschout hebbende/ daer door beweecht sijnde/ door een extraordinarische Spzing-bloet/ ende wint het water verhooght ende naer de Stadt gesonden hadde/ omme daer door den trots ende hoochmoet der Spangnaerden (die geseyt hadden/ datmen veel eer de Sterren mette handt vande Hemel trecken soude/ dan datmen de Stadt Leyden soude konnen ontfetten/) te bzyndelen ende te dwingen. Welcke Stozmen/ windt/ en water door den vinger Godes gestiert wesende/ soo vele vermogen hebben dat den Wyant gedwongen was opten 3 October 1574/ alle sijne Schansen te verlaeten/ ende met schande moeste vlychten. Ende de Stadt werde door dien middel beyde ontfettet ende gespijst/want de Admirael Boysof quam ten selve dage binnen Leyden met vele Schepē vol allerley provianden/ omme daer mede de uytghehongerde Lichamen der Burgeren te spijfen/ende te versaden. Leyden alsoo door de hant des Heeren verlost wesende/ heeft hem voor alle sijne weldaden gedanckt/gelooft/ ende gheprezen. Gheduppende dit beleg/ soo hebben de Zeelanders optē 30 Mey 1574 ontrent Lillo vertich Schepen die den Commandeur aldaer vergaderde onder tgebiedt van Adolph van Haemstede, van meyninge wesēde de Mase daer mede inne te nemen/overwonnen/verslagen/eenige inde grondt gheschoten / ende 15 vande selve met grooten Wyndt binnen Zeelandt gebzucht. In den jaere 1575 opten 2 Martij soo werde door het tusschen spzecken vande Keyf. Majest. ende verscheyden andere Prince ende Heeren/ geresolveert tot Breda een t'samenpzaecke van Breda te houden/ tusschen Gecommitteerden van beyde de Provincien/ omme eenige middelen te beramen/waer door de Landen metten Coning wederom vereenicht soude moghen werden/ maer en hebben niet konnen vereenighen/ nochte wat goets tot voozdeel vande Landen ende Onderfaten konnen treffen / waerom zy in Julio haer t'samencomste ghescheyden hebben/ ende vertrocken zyn. Welcken Wydenhandel daer naer noch eens verbattet is/maer zyn weder sonder iet te konnen resolveren gescheyden. Daer dese handelinghe van Breda/ soo heeft den Commandeur en de sijne/de Landen van Brabant, Hollant, en Zeelant seer grooten afbreuck gedaen: en overmidts den Staet ende de macht deser Landen / te dier tijden soo machtich niet en was/ omme sodanigen waeren Gozloge alleen te continueren / ende datse in perijckel van die te verliesen soude moghen gheraecken / soo hebben de Staten der selver metten Prince van Oranguen vergadert wesende/ gesamentliken totten welstant der Lande besloten / haer te begheben onder de protectie en bescherminge/van eenich uptheemsch Prince ende hebben naer verscheyden deliberatien geresolveert Elisabeth Coninginne van Engelande de Souverainiteyt deser Landen aen te bieden en tot Protecteur te versoeken. Dewelcke vande Coninginne te dier tijden beleefdelicken

geweygert en afgeslagen werde. De Staten en Steden van Brabant / en Vlaenderen voegen haer metten Prince van Oranguen en de Staten van Hollandt / Zeelandt / etc. Maerken een gemeene Onie/ ende staen op tegen Don Ian d'Anstria (tot Gouverneur vande Coninckliche Majestept gesonden wesende) in plaetse vanden grooten Commandeur, die opten 5 Martij 1576 tot Brussel gestorven was/ ende sijne gemutineerde Soldaten. Den Prince assisteert die van Gent met geschut en Crychsknechten. De gemutineerde Spangnaerden nemen opten 4 November 1576 de Stadt van Antwerpen met geweld inne/ omme vande selve haer achterstal ende betalinge te bekomen ende met geweld af tedwinghen/ waeromme/ zy de selve Stadt Wyandtliken aentasten / byanden rooven/ moorden/ ende verderben de Bozgeren en hare hupsen met groote wreetheyt ende furie. Men hout voozsecker dat zy in dese verwoetheyt boven alle de Burgeren die van haer vermoort ende gedodet zyn/ende tegen een rijckdommen mogen vergeleken werden/ dat zy luyden boven alle de Goude en Silbere juweelen die een onwaerdeerlijcken schat waerdich waren/ aen gelde gerooft ende genomē hebben meer als XL Connen Gouts. Niet lange naer dese plonderinge soo hebben de Generale Staten vande gemineerde Provincien/ metten anderen opten 8 November 1576 een vergaderinge gehouden binnen der Stede van Gent. Ende hebben aldaer metten anderen geresolveert ende beslotē eenige articulen dienende totten welstant/ ruste/ende bescherminge deser Landen. Dewelcke de Pacificatie van Gent genoemt werde. Ende naermaels by den Coning op sekere conditien geconfirmeert is. De Heeren Staten hebben haer terstont van verscheyden Steden ende Casteele verseeckert / omme haer te beter te moghen beschermen tegen den overlast vande Spaensche ende andere Soldaten van Don Ian/ de welcke over al mutineerden/ roofden/ moorden / Landen ende Steden vernielden. Eyndelicken soo sijn tusschen den Coning ende de Heeren Staten / (door het beweghen ende tusschen spzecken van verscheyden uptheemische Princes ende Potentaten) opten 12 February 1577 tot Marche in Famine seeckere vrede de Articulen veracmt en beslotē die het Ewigh Edict gheuoemt/ ende vande Coninckliken Majestept gheappzobeert waren. Ende daer naer opten 17 der selver maent tot Brussel ende Antwerpen vercondicht en gepubliceert werden. Tegen welck Edict de Staten van Hollandt ende Zeelandt / mitsgaders den Prince van Oranguen (als wesende tot haeren grooten hinder ende schade) gepzotesteert hebben. Ende hebben de selve Protestatie in operbaeren druck uptgegehen. De Spaengnaerden zyn achtervolgende dit accoordt opten 21 Aprilis van Maeltrich ende upt de Landen vertrockē/ ende opte Frontieren blijven leggen. Don Ian nu volcomentliken in sijn Goubernement ghetreden wesende/ begint sijne secrete Instructie die hy van sijne Majestept hadde int werck te legghen ende heymelicken met het Duytsche Crychsvolck / dat hy noch by hem behouden hadde vande gemutineerde / te handelen / om hem door haer vande principaelste Steden te verseeckeren: maer sijnen aenflach ende bezoch werdt door verscheyden af gewozpen byiben/ met rijfferen geschrebe wesende/ ontdeckt/dan heeft noch veel verscheyden Steden hier ende daer

Leyden won berbaertigh ontfes

Ende gebiecalseert opte 3 October 1574

30 Schepen by Lillo genomen

T'samenpzaecke van Breda

De Landen versoeken de Coninginne van Engelande tot bescherminghe

Dit datt meest alle de 120 vintien

Antwerpen vande Spangnaerden gepzontert.

Partificatie van Gent

Verzack van March Famine

Don Ian handelt beschick mitte Landen

Oorlochs-daden

31

Daer inghenomen. Waeromme dat hy by de Staten Generael aende Coning van Spaengnen niet brieven vanden 24 Augusti 1577 beschuldicht ende aengeclacht werdt/ ende naer maelis vooz een Opandt deser Landen ende de ruste vanden verclaert is/ en heeft moeten ver trecken. De Heere van Champigni heeft uyt de name vande Heere Staten inde maent September ingenomen het huys te Woude, Bergen opten Soom, Breda ende verscheyden anderen plaetsen. Den Prince van Orangnen werde by de Staten van Brabant opten 22 October 1577 vercozen tot Kapwaert van Brabant. Het welke onder de andere Edelen ende Heeren vande Landen/ seer groote Jalousie veroorzaeckte/ haer seluen inbeeldende dat den Prince van Orangnen/ het Gouvernement Generael sucht aen hem te moghen verkrighen. Waeromme dat zy luyden ghesamentlycken besloten den Broeder vande Keyserliche Maistreyt/ Hartoch Matthias secretelycken te ontbieden/ omme hem te maecten Gouverneur Generael ende te stellen teghen den Prince van Orangnen. Hartoch Matthias is in aller haest/ sonder weten vanden Keyser naer dese Landen ghekomen/ ende heeft naer verscheyden handelighen/ mette Heeren ende Edelen gheaccoordeert/ datse hem opten 17 December gheselt ende verkozen hebben tot Gouverneur Generael. Ende op dat zy de Ghemeenten die den Prince seer toeghebaen waeren/ souden bezedighen/ hebben zy den Prince van Orangnen tot synen Lieutenant verkozen. Don Ian, metten Prince van Parma vanden Coning tot Gouverneur ghestelt wesende/ komen mette Spangnaerden teghen alle beloften wederom inde Landen/ innemende verscheyde Steden en stercken: de Gemieerde Staten/ die hebben van haere syde niet gheslagen/ maer syn vlytich op haere hoede gheweest/ om haer teghen Parma ende syn gheswelt te beschermen. De Stadt van Amsterdamme die tot noch toe aen des Conings syde ghebleeden was/ ende tot verscheyden tijden grooten hinder ende schade tegende ander Steden gedaen hadde/ heeft haer opten 8 Februarj 1578/ begeben onder de Onie deser Landen ende gebiedt vanden Prince. De Grave van Rennenberch, uyt den name vanden Prince belegert opten 1 Julij de Stadt Campen, twelck hem den 20 der selver maendt overgheeft. Hemit des gelijck opten 19 November Deventer: ende opten 10 Januarj 1579 Groeningen, ende Steenwijck werdt van Don Ian seer vast ende swaer belegert/ maer werdt inden Jaere 1580 opten 24 Februarj naer een lang beleg/ vande Prince wederom ontset ende ghebicte liert. Den Prince van Orangnen wert inde maent Junio/ vande Coning van Spaengnen dooz de Inquisitie en den Bloetraet beweecht wesende/ gebannen geproschibeert/ en uyt groepen vooz een Pest deser Landen/ en een oorzaecke van alle twist/ beroerte ende vernielinge der selver. Stellende op syn Lichaem ende leven 25 Dupsent goude Croonen/ tzy ofmen hem levendt gevangen konde leveren/ ofte vermoorden. Welcke penninghen hy beloofde aen de erfgenamen vande moorders getrouwelicken te doen betalen. Den Prince verantwoordt hem selven openbaerlickens: ende de Staten Generael rechtvaerdighen hem met publycke gheschiften van date den 17 December 1580. En naerdien dat zy opentlicken sagen dat den Co

ning van Spangnen niet anders en socht/ dan dese Landen tzy dooz bedroch/ ofte gheswelt/ onder sijne subiectie te brengen/ ende haer tegen alle recht ende redenen/ tegen zijne eyghene beswozen Privilegien ende hand-vestente onderdrucken ende te beswaren/ soo hebben zy opten 26 Julij des jaer 1581/ ghesamentlycken vergadert wesende/ by openbaere Placcaten verclaert/ dat den Coning van Spaengnen verballen was/ van alle recht ende actie/ de welke hy ofte sijne voorzaeten/ aende selve ghehadt mochten hebben: ende hebben tot dien eynde de wapenen ende Segelen vande Coning doen afwerpen ende breecken: Sweeren den Coning af/ ende doen alle haere Officieren en Dienaeren selve mede doen/ ende haer luyden mitsgaders de Prince alle getrouwichept aensweeren. In Somma zy begheben haer inde wapenen teghen den Coning selfs/ daer sy te voozen alleen die wzeetheden van sijne Dienaers teghen ghestaen hadden/ ende van meninghe waeren de Landen ende Steden te beswaeren ten dienste vanden Coning. Den Prince van Orangnen aldus inden Van vande Coning ghestelt wesende/ soo hebben eenighe Godloose moordadige menschen/ dooz zyne adherenten daer toe beweecht wesende tot verscheyden malen voozghenomen om met haere wrede handen hem zyn leven te benemen/ omme daer dooz beneffens de groote somme van Penninghen den Hemel (soo de Papisten by wien datmen dooz quaetdoen inden Hemel kan geraecken) haer wijs maecten/ te winnen ende te verdienen. Ghelijck sulcx gheschiet is tot Antwerpen dooz een Biscaper Ian Lauregni ghesnaemt/ de welke opten 18 Martij 1582. Den Prince met een welgheladen Pistole dooz syn kaecke geschoten heeft/ maer de quetsure hoe wel datse met groot perijckel vermengt was/ en was nochtans niet doodelick. Den moordes naer werde op staende voert vande Hellebardiers opte plaetse doot gesteecken. Daer naer inde maent van Maerte 1583/ soo is binnent Antwerpen een Spangnaert Petro Dordogno genaemt/ gevangen genotten/ de welke voozghenomen hadde den Prince te vermoorden/ maer al eer hy sulcx konde in het werck legghen/ is syn voornemen gheopenbaert/ ende hy mette doot ghestraff. Gheduyzende dese Jaeren soo syn aen wederzijden veele aenslaghen/ tochten/ ende Belegeringen voozghenomen ende in het werck gelepdt/ ende eenighe vanden wel gesuccedeert/ die wy om cortheyt wille verby gaen. Den Hartoch van Anjou byde Staten van Brabant tot haeren Hartoch ghevercozen wesende/ werdt vande Prince van Orangnen met groote Ceremonien opten 19 Februarj 1582 tot Antwerpen (met groote Triumphe ende vzeuchde inneghehaelt wesende by die Borgeren) openbaerlicken als Hartoch van Brabant gehult. En is daer nae noch by eenige andere Provintten aengenome. Den Hartoch van Anjou, en heeft sijne beswozen belofte niet nae gekomen/ maer heeft dooz verscheyde onbehoorlike middelen/ hem gesocht absolupt Heer van Brabant te maken/ en heeft tot verscheyden tijden en plaetsen die gesocht in het werck te legghen/ insonderheyt opten 17 Februarj 1583/ ten welken dage hy voozghenomen hadde/ de Stadt van Antwerp by schoone dage inne te nemen ende te vermeersteren/ en alrede met een groot getal van sijne Soldaten dooz de Kipdorp poozte inghekomen was

Champigni neemt verscheyden Steden inne

Hartoch Matthias Gouverneur vande Gemieerde Provintien.

Amsterdam gaet over aenden Prince

Desgelijck Campen, Deventer, ende Groeningen.

De Prince vanden Coning van Orangnen

De Staten verclaren de Coning verballt te wesen van het recht deser Landen

Den Prince te Antwerpen gheschoten.

Anjou van Brabant

Anjou neemt Antwerpen niet te nemen/ maer wredt met groot verlies daer hnt geslagen.

was/die door de principaelste straten van de Stad waeren treckende/maer de selve werden door de kloechteyde van de Regeerders ende der Burgeren/met groote mannelichheyt staende gehouden/te rugge ghebruyen/ende de Poozte uptgejaecht/ende geslagen/achterlatende over de 1500 Personen de welke opte Vest omtrent de selve Poozte begraven zijn. Den Hartoch siende dat hem desen aenschlag gemist was/ is vooz eenige tijt vertrocken/maer is daer naer wederomme door het tusschen sprecken vanden Pzince ende eenige andere Heeren/met de Staten andermael vereenicht ende geacordeert. Cozts daer aen te weten opden 28 Junij 1584 is hy wederom upt Zabandt vertrocken en is op het Casteel van Tyn gestozven. Den Pzince van Orangen siende dat de saecken vande Landen soo onsecker stonden/ ende dat hy tot Antwerpen van eenige Woogeren/balschelickē beschuldicht/uptgedaecht vooz een Verrader gescholdden was/ende dat de Magistraten sulcx ongegrast lieten passeren/ soo heeft hy voozgenomen met sijn Hoffgesinde naer holland te treckē omme hem aldaer in beter ruste te moghen houden/ende is dien volgende opten 22 Julij 1583 upt Antwerpen/naer Zeelandt vertrocken/als

waer hy met de Staten Generael/ die al daer beschreven ende vergadert waeren van vele ghewichtighe saecken / dienende totten welstandt der Landen ghehandelt ende ghesproken heeft. de vergaderinghe ghescheyden wesende treckt van daer naer Hollandt ende neemt sijn residentie binnen de Stadt Delft, al waer hy opten 10 Julij 1584 out wesende 51 Jaeren twee maenden ende 16 dagen/ van een Woogongnon Balthasar Geraerts doozschoten zijnde gestozven is. Welcke geschiedenisse my goet gedacht heeft hier naer in het leven vande selven Pzince in het langhe te verhalen ende te beschrijven.

Dit is in het cozte gunstige Lesers het gene dat in onse Nederlandē sedert de 42 jarige beroertē ende Oozlogen geschiet ende verlopen is / ende wy dienstelicken gebonden hebben/tot een Inneleypdinge vande Victorie die de Landē naerde doot vande Pzince van Orangiē dooz sijn Soon Maurits van Nassau ontfangē en vercregen hebben/ vooz aen te voegen/omme hier mede een volcomen Hystorie te maecken van alle t'ghene dat vanden beginne van onse Vaderlandtsche Beroerten totten Treves toe in dese Landen verlopen ende gepasseert is.

Wert tot Delft doot geschoten.

Wesupt.

Danjon vee trecht ende sterft.

Den Pzince vertrecht naer Hol. land.

Geslacht

